

UPPSALA
UNIVERSITET

Teologiska institutionen
Vårterminen 2019

Examensarbete för masterexamen
i mänskliga rättigheter
30 högskolepoäng

En (värdig) andra chans?

En granskning av den nya gymnasielagen utifrån ett etiskt
perspektiv

Författare: Josefine Gredin
Handledare: Carl-Henric Grenholm

Abstract

In 2016 a new temporary asylum law was introduced in Sweden which limited the chance of being granted asylum. This law was most hard hitting on unaccompanied young people who no longer received fair asylum processes. The government changed part of the temporary law in 2018, and this amendment is referred to as the Upper Secondary School Act. The purpose of this change was to allow certain groups of unaccompanied young people the chance to gain asylum by granting them a residence permit to study in Sweden.

The purpose of this thesis is to examine whether the Upper Secondary School Act provides unaccompanied young people enough human dignity and respect. To do this, elements of two immigration laws are examined to see how the differences between the laws affects unaccompanied young people in the asylum process and in order to gain an understanding of why the new high school law was introduced into legislation. This thesis also conducts a qualitative study to find out what effects the law have had on unaccompanied young people. The Upper Secondary School Act is then reviewed from an ethical and critical standpoint, where the thesis's theoretical approach is based on the thoughts of Jürgen Habermas, Seyla Benhabib and Elena Namli.

The study shows that the Upper Secondary School Act has been criticized from many different directions, and points out that the law is inadequate and lacking a humane perspective. This study also concludes that the law has led to negative consequences for unaccompanied young people because they are not provided with the right conditions for a good life in Sweden. This has led to them being neglected. In order to change this the law must respect human dignity and express an equal respect for all people. This will then counteract repressive structures that prevent the possibility of integration, which the Upper Secondary School Act does not achieve. The main problem with the present law is that there is not enough respect for unaccompanied young peoples' human dignity.

Keywords: unaccompanied young people, asylum in Sweden, Upper Secondary School Act, human dignity, equal respect for all people.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Tidigare forskning	6
1.3 Material.....	8
1.4 Metod.....	8
1.5 Teoretiskt ramverk.....	11
1.6 Disposition.....	12
2. Teori	13
2.1 Människovärdet	13
2.2 Flyktingars rätt till politiskt medlemskap	16
2.3. Interaktionen mellan etik, politik och juridik	19
2.4 Sammanfattning.....	20
3. Svensk asyllagstiftning	21
3.1. Utlänningslagen	21
3.2 Den tillfälliga lagen	23
3.3 Den nya gymnasielagen.....	26
3.4 Sammanfattning.....	28
4. Effekterna av den nya gymnasielagen	29
Hur den nya gymnasielagen upplevs	39
5. Kritisk granskning av den nya gymnasielagen	42
6. Slutsatser	52
6.1 Vad som har framkommit från studien.....	52
6.2 Att blicka framåt inom svensk asyllagstiftning	55
Källförteckning	60
Bilaga 1 - Frågor till respondenterna	64
Bilaga 2 -Information till deltagare i studie om den nya gymnasielagen.	65

1. Inledning

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.”

Citatet är taget från artikel 1, i Förenta Nationernas (FN) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och erkänner människors inneboende värde. Förklaringen belyser respekten för alla människors lika värde genom att alla människor är berättigade de rättigheter som finns angivna och att det inte får ske någon åtskillnad av något slag.¹ För att förstärka flyktingarnas rättigheter och människovärde tillkom FN:s konvention angående flyktingars rättsliga ställning 1951, vidare refererad som flyktingkonventionen med ett tilläggsprotokoll som antogs 1967.

Under 2015 skedde en flyktingkris som benämns som den största efter andra världskriget och lamslog hela Europa. Uppemot 60 miljoner människor sattes på flykt till följd av krig och konflikter.² Respekten för flyktingars människovärde kunde ifrågasättas då media återspeglade berättelser om hur människor flydde i desperation över medelhavet i osäkra båtar för att nå Europa. Bilderna på treåriga Alan Kurdis, vars livlösa kropp sköljdes upp på en strand i Turkiet spreds och blev en symbol för flyktingkrisen och hur riskfylld resan för ett bättre liv var.³

Sverige tog 2015 emot 162 877 asylansökningar varav 35 369 var ensamkommande barn,⁴ som hade gjorde den riskfyllda resan till Sverige själva. Det höga antalet asylansökningar orsakade stora utmaningar för det svenska asylsystemet, vilket ledde till att regeringen den 24 november samma år presenterade ett förändrat ställningstagande inom flyktingpolitiken. Ställningstagandet syftade till att kraftigt minska antalet asylsökande för att istället prioritera kvalitén på mottagandet. För att kunna möjliggöra detta stiftades lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige vidare refererad som den tillfälliga lagen.⁵ Den 20 juli 2016 trädde den tillfälliga lagen i kraft och innebar att

¹ Förenta Nationerna (FN) Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1948.

² Proposition 2015/16:174, *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, s. 21.

³ Svenska Dagbladet, “Bilderna på Alan påverkade världen”, 2016-09-02, <https://www.svd.se/bilden-pa-alan-paverkade-varlden>, besökt, 2019-03-14.

⁴ Årsredovisning 2015, Migrationsverket, s.21.

⁵ Prop. 2015/16:174, s. 21.

ensamkommande ungdomar som sökte asyl i Sverige den 24 november 2015 eller tidigare inte fick sin asylansökan prövad enligt utlänningslagen (2005:716) utan istället enligt den tillfälliga lagen där möjligheten till uppehållstillstånd för andra än skyddsbehövande har begränsats.⁶ För att ge de ensamkommande ungdomarna en ny rättvis asylprövning infördes en ändring av den tillfälliga lagen, vidare refererad som den nya gymnasielagen.⁷ Migrationsverket har totalt tagit emot 11 754 ansökningar om uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen och cirka 5 000 ensamkommande ungdomar har tilldelats uppehållstillstånd.⁸

1.1 Syfte och frågeställningar

Den nya gymnasielagen blev en andra chans för ensamkommande ungdomar att få ett uppehållstillstånd. Men hur de som omfattas av den nya gymnasielagen har blivit behandlade under sin tid i Sverige, med långdragna handläggningstider i asylärendet och åtstramad asyllagstiftning ger anledning till reflektion över människovärdet.

Studiens avsikt är att undersöka om den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde. För att möjliggöra detta kommer studien att ha tre syften. Det första syftet är att undersöka diskrepansen mellan utlänningslagen och den tillfälliga lagen för att förstå varför den nya gymnasielagen infördes. Det andra syftet är att få en djupare förståelse för vilka effekter som den nya gymnasielagen har fått för ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd enligt lagen. Det tredje syftet är att genomföra en kritisk granskning av den nya gymnasielagen utifrån ett etiskt perspektiv.

Huvudfrågeställningen som studien utgår från är följande:

- Hur förhåller sig den nya gymnasielagen till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde?

⁶ Proposition 2017/18:252, *Extra ändringsbudget för 2018-Ny möjlighet till uppehållstillstånd*, s. 23.

⁷ Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, *En ny möjlighet till uppehållstillstånd. Vilka omfattas av den nya gymnasielagen?*, 2018, 07-03, <https://sweref.org/wp-content/uploads/2018/08/Informationsmaterial-en-ny-mojlighet-till-uppehallstillstand-2.pdf>, besökt 2019-04-01.

⁸ Migrationsverket, "Om: Pressrum: Nyhetsarkiv" 2019-01-05, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2019/2019-01-15-Over-5-000-har-hittills-fatt-uppehallstillstand-enligt-nya-gymnasielagen.html>, besökt, 2019-04-15.

För att kunna besvara huvudfrågeställningen har följande underfrågor utformats:

- Hur kan vi förstå uppkomsten av den nya gymnasielagen?
- Vilka effekter har den nya gymnasielagen gett på ensamkommande ungdomar?
- Har den nya gymnasielagen stärkt respekten för ensamkommande ungdomars människovärde?

1.2 Tidigare forskning

Den tidigare forskning som kommer presenteras utgår ifrån svensk forskning och belyser olika aspekter som har påverkat ensamkommande barn och ungdomar i asylprocessen. Forskarna Hannah Bradby, Kristin Liabo, Anne Ingold, Helen Roberts har i artikeln *Visibility, resilience, vulnerability in young migrants* gjort en komparativ studie mellan England och Sverige om hur mottagandet är för ensamkommande ungdomar inom hälsovård och socialtjänsten, då ensamkommande asylsökande ofta beskrivs vara en sårbar målgrupp.⁹ De slutsatser som framkommit från studien är att två grundläggande komponenter som ensamkommande barn och ungdomar behöver för att känna tillit till socialtjänsten och hälsovården är kontinuitet och förtroende. Den ensamkommande ungdomen har även behov av att uppleva solidaritet på institutionella nivåer. Får individen möjlighet att uppleva ett kollektivt stöd genom solidaritet motverkar det känslan av sårbarhet som kan försämra integreringsprocessen.¹⁰

En annan forskare som berör ensamkommande ungdomar är Ulrika Wernesjö i avhandlingen *Conditional Belonging: Listening to Unaccompanied Young Refugees Voices*. I den undersöks ensamkommandes känsla för tillhörighet. Wernesjö konstaterar att det finns förutfattade meningar om att ensamkommande barn och ungdomar som fått permanent uppehållstillstånd har fått en tillhörighet till Sverige. Avhandlingen belyser dock att tillhörighet är mer komplext då de ensamkommande ungdomarna som intervjuades upplevde att tillhörighet är hypotetiskt, eftersom de ses som främlingar i samhället.¹¹ Wernesjö framhåller att ensamkommande barn och ungdomar som bor på HVB-hem (hem för vård eller boende) tillsammans med andra ensamkommande tenderar att utveckla tillhörighet både inom sociala relationer och i relation

⁹ Bradby, Hannah, Liabo, Kristin, Ingold, Anne och Roberts, Helen, "Visibility, resilience, Vulnerability in young migrants", *Health: An interdisciplinary Journal for the Social Study of Health Illness and Medicine*, 2017, s. 1-2.

⁹ Ibid, s. 14-15.

¹¹ Wernesjö, Ulrika, *Conditional Belonging: Listening to Unaccompanied Young Refugees Voices*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2014. s. 72.

till en partikulär plats. Ensamkommande som bor tillsammans skapar en relation med varandra genom att det kan dela erfarenheter av att vara nyanlända i Sverige, men även med personalen som arbetar på HVB-hemmet.¹²

Forskaren Anna Lundberg har nyligen publicerat, *Management of "the unaccompanied."* In search of a right-based approach in the context of Swedish "crisis politics". Lundberg belyser den rådande spänningen som finns mellan rättigheter på pappret och hur det fungerar i praktiken när en flyktingkris inträffar. Lundberg presenterar i sin forskning tre aspekter som inskränker ensamkommande barn att få asyl efter att den tillfälliga lagen trädde i kraft. Den första aspekten är den medicinska åldersbedömningen som sker på ensamkommande barn för att fastställa deras ålder. Det kan medföra att individen får sin ålder uppskriven av migrationsverket, vilket kan få en avgörande roll i asylbeslutet. Den andra aspekten är att det nu finns en spänning i politiken mellan kommuner och staten kring vem som skall vara ansvarstagaren för ensamkommande barn och ungdomar. Den tredje aspekten är den politiska stävan att få ner antalet asylsökande vilket har medfört en åtstramning i svensk asyllagstiftning som begränsar möjligheten att få asyl.¹³

Lundberg har även tillsammans med Jacob Lind gjort forskningsstudien *Technologies of Displacement and Children's Right to Asylum in Sweden* som behandlar barns rättigheter i asylprocessen. I studien framkommer att migrationsverket inte tillgodoser vad som blir bäst för barnet när beslut ska fattas. Istället är det den rådande situationen i barnets hemland som blir avgörande i asylärenden. Lundbergs och Linds slutsats är att det skapas en ond cirkel när beslut om utvisning sker då det inte finns tillräckligt med kunskap om barns rättigheter, tidsbrist och begränsad med information om hemlandet. Detta medför att beslut i asylärendet inte tar hänsyn till vad som blir bäst för barnet.¹⁴

¹² Wernesjö, Ulrika, *Conditional Belonging, Listening to Unaccompanied Young Refugees Voices*, s. 74.

¹³ Lundberg, Anna, *Management of "the unaccompanied"*. In search of a right-based approach in the context of Swedish "crisis politics", I *Research Handbook on child migration*, Jacqueline Bhabha, Jyothi Kanics och Daniel Senovilla Hernandez (red) 260-278. Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2018, s. 272.

¹⁴ Lundberg, Anna och Lind, Jacob, *Technologies of displacement and children's right to asylum in Sweden*, *Human Rights Review*, Vol. 18, nr 2, 2017, s. 189-208. DOI: 10.1007/s1242-016-0442-2, s. 197-198.

Den nämnda forskningen indikerar att asylprocessen inte är tillfredställande för ensamkommande barn och ungdomar, då deras rättigheter inte blir respekterade i tillräckligt hög grad. Studiens förhoppning är att kunna tillföra en förståelse om den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde.

1.3 Material

Det material som används i forskningsavsnittet är svensk forskning som berör migration och partikulärt ensamkommande barn och ungdomar vilket är studiens huvudområde. Delar av forskningen från Hannah Bradby, Kristin Liabo, Anne Ingold, Helen Roberts, Ulrika Wernesjö, Anna Lundberg och Jacob Lind har använts för att få en djupare förståelse om ensamkommande barn och ungdomar i asylprocessen. Studien kommer primärt genomsyras av ett etiskt perspektiv. För att möjliggöra detta kommer studien ta avstamp i Jürgen Habermas perspektiv på hur människovärdet definieras. Sedan lyfts Seyla Benhabib fram för att ge en förståelse för flyktingars och asylsökandes rätt till rättigheter. Till sist kommer Elena Namli att användas för att belysa interaktionen mellan etik, politik och juridik och vilken inverkan moralen har på mänskliga rättigheter. Då FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är starkt förknippad med människovärdet kommer förklaringen att i viss mån lyftas fram för att få en förståelse för människovärdet. Studiens rättsliga kapitel kommer att behandla förarbeten från utlänningslagen, den tillfälliga lagen och den nya gymnasielagen. Då studiens primära ansats är ett etiskt perspektiv kommer material från tidningsartiklar och icke-statliga aktörer som Röda korset, Rädda Barnen och Rådgivningsbyrån för asylsökanden och flyktingar att lyftas fram för att skapa en förståelse kring hur asyllagstiftningen påverkar asylsökande. Material kommer även inhämtas från en empirisk undersökning där fem ensamkommande ungdomar skildrar effekterna av den nya gymnasielagen.

1.4 Metod

För att besvara studiens första frågeställning om hur vi kan förstå uppkomsten av den nya gymnasielagen måste diskrepansen mellan utlänningslagen och den tillfälliga lagen undersökas. För att kunna undersöka svensk asyllagstiftning kommer studien att belysa lagtexter och förarbeten. Propositioner kommer att ha stort utrymme i det rättsvetenskapliga kapitlet, då propositioner belyser vilket intention som lagstiftaren har haft med lagen. För att problematisera lagstiftningens intention kommer Lagrådets yttrande att lyftas fram. Icke-statliga organisationers utlåtanden kommer att användas för att få perspektiv på vilka konsekvenser som lagen kan medföra. Efter 2015 har svensk asyllagstiftning blivit snäv vilket har medfört begränsningar för att få asyl. För att ta reda på vad som har förändrats kommer

utlänningslagen och den tillfälliga lagen att analyseras genom att undersöka diskrepansen, vilket utgör en komparativ metod för att skapa förståelse till varför den nya gymnasielagen infördes. Både utlänningslagen och den tillfälliga lagen är två omfattande lagar. I studien kommer därför enbart skillnader som blivit avgörande vid asylbeslut för ensamkommande ungdomar att beskrivas och analyseras.

För att besvara studiens andra frågeställning om vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på ensamkommande ungdomar kommer en kvalitativ metod att användas. Ett sociologiskt perspektiv kommer också att appliceras för att få en djupare förståelse över hur asyllagstiftningen präglat ensamkommande ungdomar. Det empiriska materialet som studien kommer behandla är djupintervjuer, då intervjuer skapar en interaktion mellan människor och på så sätt får intervjuaren en större förståelse om den intervjuades erfarenheter.¹⁵ För att undersöka hur ensamkommande ungdomar har upplevt asylprocessen utformades fem forskningsfrågor utifrån en semistrukturerad tankegång.¹⁶ En semistrukturerad metod ger intervjuaren en friare möjlighet att ställa följdfrågor till respondenten.¹⁷ Ett asylärende är en subjektiv upplevelse och därmed kan det vara viktigt att beakta att varje respondent besitter sin egen skildring av den processen som han eller hon genomgått. Följdfrågorna har därmed blivit individanpassade och ställts utifrån respondentens skildring av vilka effekter som den nya gymnasielagen haft på den enskilde respondenten.

Urvalet till studiens intervjuer är fem ensamkommande killar som är bosatta i Norrköping och Linköping. Deltagarna är över 18 år och har fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen. För att skapa en första kontakt med respondenterna har en frivilligorganisation använts. Att enbart intervju ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen baseras på ett etiskt ställningstagande. Då de ungdomarna kan tänkas ha en känsla av trygghet och hopp inför framtiden, eftersom de har fått en ny möjlighet att stanna i Sverige. Detta skiljer sig från individer som fått avslag och inte längre får stanna kvar i Sverige eller individer som väntar på beslut och fortfarande lever i ovisshet och således är mer sårbara och utsatta.

¹⁵ Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3. uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2014, s. 15.

¹⁶ Intervjufrågorna återfinns i bilaga 1.

¹⁷ May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, 2. uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2013, s.162.

Det ska framhållas att respondenterna har deltagit frivilligt och att varje deltagare har gett ett informerat samtycke.¹⁸ Det har även klarlagts till respondenterna att en medverkan inte kommer att påverka deras uppehållstillstånd. Den kvalitativa metoden ämnar undersöka vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett. För att möjliggöra det kommer intervjuerna att vidröra hela asylprocessen vilket kan vara känsligt för respondenterna då det inneburit känslor av både hopp och förtvivlan. Målgruppen som omfattas av den nya gymnasielagen har identifierats som en särskilt utsatt grupp, då de har fått vänta länge på beslut från Migrationsverket, vilket har resulterat i ovisshet, stress och oro.¹⁹

För att respondenterna ska känna en trygghet i att kunna uttrycka sig fritt gjordes en avvägning om att ge respondenterna fiktiva namn för att skydda deras identitet och värna om deras integritet. Således kommer respondenterna att benämnas utifrån de fiktiva namnen Amid, Hussain, Rashid, Samir och Allan. Det har beaktats att det finns dilemman med att hålla respondenterna namn konfidentiella, eftersom det kan uppstå en spänning mellan konfidentialitet och grundläggande principer för vetenskaplig forskning. Intersubjektiv prövning blir svårt att uppnå, då konfidentialitet medför att andra forskare har svårt att upprepa studien.²⁰ Det har varit ett etiskt dilemma att avgöra vilken inverkan konfidentialitet kan få, men då ensamkommande ungdomar tillhör en särskilt utsatt grupp valdes anonymitet att premieras över möjligheten till hög reliabilitet.

Efter att intervjuerna har genomförts har en bearbetning av rådata skett genom transkribering där meningskoncentrering appliceras då det ger möjlighet att formulera om respondentens yttrande till ett kortare svar.²¹ Ett hermeneutiskt perspektiv har sedan anlagts för att tolka textinnehållet. Den hermeneutiska cirkeln är ett verktyg för att bearbeta innehållet då den ger en djupare förståelse av intervjuerna. Den hermeneutiska cirkeln hjälper till att synliggöra olika samband och differentieringar som blir till grund för att vidga textens mening.²² Den utmaning som finns med att använda forskningsintervjuer är epistemologiska antaganden, detta eftersom det blir svårt att avväga om respondenternas berättelser ska betraktas som vetenskap eller mänsklig kunskap. För att förhindra detta kommer intervjuerna primärt

¹⁸ Förfrågan som utformades om informerat samtycke och gavs till respondenterna återfinns i uppsatsens bilaga 2.

¹⁹ Prop. 2017/18:252, s. 30.

²⁰ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 109.

²¹ Ibid, s. 221.

²² Ibid, s. 221.

användas som en infallsvinkel för att förstärka teorin.²³ Studien syftar till att leda till en granskning av den nya gymnasielagen. För att genomföra detta samt öka validiteten i studien genomfördes forskningsintervjuer med ensamkommande ungdomar för att komplettera teorin med verkliga perspektiv och erfarenheter. För att säkerställa att studien mäter det den är ämnad till att mäta har frågor formulerats utifrån teman som berör både respondenternas asylprocess och den nya gymnasielagen. Detta för att grundligt kunna avgöra vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen.²⁴

För att besvara studiens tredje frågeställning om den nya gymnasielagen har stärkt ensamkommande ungdomars människovärde kommer en kritisk granskning utifrån ett etiskt perspektiv att ske. Den kritiska granskningen innehåller material från studiens teoretiska kapitel, då det etiska perspektivet som genomsyrar hela studien kommer att utformas där. Detta binds ihop med tidigare forskning och den empiriska materialet som samlats in från intervjuerna med de fem ensamkommande ungdomarna. Intervjuerna med respondenterna används som underlag för att få en realistisk infallsvinkel om vilka effekter som den nya gymnasielagen gett. I den kritiska granskningen kommer även egna reflektioner och uppfattningar om den nya gymnasielagen att lyftas och diskuteras.

1.5 Teoretiskt ramverk

Ett etiskt perspektiv kommer genomsyra hela studien och utformas genom tre teorier som är influerade av kantiansk filosofi. Studiens etiska perspektiv kommer att utgå ifrån begreppet människovärde som är ett filosofiskt begrepp. I studien används Jürgen Habermas artikel *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights* till stöd för att tolka begreppet människovärde. Habermas menar att människovärdet medför ett samband mellan den moraliska idén om lika respekt för alla och positiv lag för att skapa en politisk ordning.²⁵ Därmed är Habermas en förespråkare till att människovärdet behöver implementeras i lagar.

Den nya gymnasielagen riktar sig till ensamkommande ungdomar som flytt till Sverige. För att få en förståelse för flyktingars och asylsökandes rättigheter kommer Seyla Benhabib publikation *The right of others, Aliens, Residents and Citizens* att användas.

²³ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun* s. 295.

²⁴ Rosengren, Karl-Erik och Arvidson, Peter, *Sociologisk metodik*, uppl., 5:3, Liber AB, Malmö, 2010, s. 46.

²⁵ Habermas, Jürgen, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, i *Metaphilosophy*, Vol. 41, No. 4, 2010, s. 469.

Detta då Benhabib förespråkar att flyktingars och asylsökandes rättigheter måste stärkas. Benhabib problematiserar vilken inverkan som staters suveränitet har inom migration då det har medfört att människovärdet inte respekteras i tillräckligt hög grad för flyktingar och asylsökande, trots att det finns folkrättsliga dokument som fastställer människors rättigheter.²⁶

För att få en förståelse om interaktionen mellan de tre dimensionerna etik, politik och juridik kommer Elena Namlis publikation *Human rights as Ethics, Politics and Law* att användas, då Namli menar att den moraliska dimensionen fått ett mindre utrymme och argumenterar för en öppen universalism som ska verka för att stärka den moraliska dimensionen.²⁷

1.6 Disposition

I nästkommande kapitel 2 presenteras studiens teoretiska ansats som tar avstamp i Habermas perspektiv på människovärdet, samt redogörs för flyktingars och asylsökandes rättigheter genom Benhabib. Till sist kommer Namlis teori om interaktionen mellan etik, politik och juridik lyftas fram. I kapitel 3 undersöks diskrepansen mellan utlänningslagen och den tillfälliga lagen för att förstå varför den nya gymnasielagen infördes. I kapitel 4 redogörs för kvalitativa undersökning samt presenteras vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på fem ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd enligt lagen. Kapitel 5 innehåller en kritisk granskning av den nya gymnasielagen utifrån ett etiskt perspektiv där teorin, tidigare forskning och intervjuerna kommer användas som verktyg för att undersöka om den nya gymnasielagen har stärkt respekten för ensamkommande ungdomars människovärde. I kapitel 6 presenteras en slutsats om hur den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde. Avslutningsvis ges även en framåtblick kring hur svensk asyllagstiftning kan bli kompatibel med etik.

²⁶ Benhabib, Seyla, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*. Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. 104.

²⁷ Namli, Elena, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2014, s. 19.

2. Teori

I detta kapitel kommer studiens etiska perspektiv att utformas genom att skapa en förståelse för begreppet människovärde utifrån Habermas teori. Flyktingars och asylsökandes utsatthet kopplat till människovärdet kommer att presenteras genom Benhabib. Till sist kommer kapitlet belysa interaktionen mellan etik, politik och juridik med stöd från Namli.

2.1 Människovärdet

Principen om alla människors lika värde omfattas redan inom den klassiska grekiska filosofin och inom renässansen, men principen utvecklades framför allt under upplysningen och inom kantiansk filosofi.

Efter andra världskriget fick teorin om människovärdet genomslag inom den internationella rätten, framförallt genom att det står fastslaget i den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter att människor har lika värde och rättigheter. Detta medför även ett explicit samband mellan människovärdet och mänskliga rättigheter. Idag är människovärdet något som finns både inom diskursen som berör mänskliga rättigheter och inom juridiken.²⁸ Habermas menar att den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter författades efter att det skett kränkningar av människovärdet. Därmed finns en koppling mellan mänskliga rättigheter och människovärdet genom att respekten för alla människors lika värdighet betyder att vi ska respektera människors rättigheter.²⁹

För att få en större förståelse om tillkomsten av människovärdet beskriver Habermas att det finns två element inom rättigheter som från början var förenade med varandra men som sedan har utvecklats i olika riktningar. Detta på grund av upplösningen av den kristna läran om den naturliga lagen. Den ena riktningen är att moralen finns inneboende hos individen och härstammar från det kantianska förhållningssättet. Den andra riktningen är positiva lagar som har blivit ett instrument för att skapa institutioner i en modern stat och i samhället. Mänskliga rättigheter har uppkommit genom att de två elementen utvecklats i olika riktningar och att människovärdet är ett begrepp som förenar de två elementen med varandra.³⁰ Habermas menar att historiskt sett finns ytterligare ett begrepp som påverkat människovärdet och det är social värdighet.³¹

²⁸ Habermas, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, s. 464.

²⁹ Ibid, s. 466.

³⁰ Ibid, s. 470.

³¹ Ibid, s. 470-471.

Social värdighet har varit starkt kopplat till status och fanns förankrat inom det gamla romarriket och kristendomen. Där fick människor sin värdighet och självrespekt genom goda handlingar. Detta medförde att värdighet blev en statusaspekt som senare har mynnat ut till ett universellt abstrakt begrepp som återspeglar att värdighet är något som kan appliceras på alla människor.³² Habermas menar vidare att människovärdet behöver en förankring i social status som sker genom ett medborgarskap i ett samhälle. För att människor ska få ett medborgarskap som tillgodoser människovärdet betonar Habermas att social status måste vara lika för alla. Därmed skulle begreppet människovärdet och lika respekt för alla, transformeras till en status bland invånarna i samhället. Detta skulle leda till att de får sin självrespekt genom att de igenkänns av andra medborgarna i samhället. Således blir människor subjekt till lika rättigheter. Habermas menar att människovärdet medför ett samband mellan den moraliska idén om lika respekt för alla och den rättsliga innebörden som finns förankrad i mänskliga rättigheter.³³ Utifrån detta resonemang som Habermas har angående människovärde kommer jag i denna studie att tolka begreppet människovärdet som en moralisk idé om lika respekt för alla.

Inom moral och lagstiftning finns det moderna teorier som framhåller att det är människans medvetenhet som möjliggör för självständighet och lika respekt för alla. Habermas menar att det antagandet inte beskriver den skillnad som finns mellan att moralen ger individer skyldigheter och att lagen ger individen möjlighet till egna val. En individ som står inför ett moraliskt val ställer sig frågan om vad hon är skyldig en annan individ oberoende av deras sociala relation. I ett rättsligt samhälle skapas skyldigheter som ett resultat av krav som andra har på individen.³⁴ Detta skulle kunna tolkas som att moral och juridik är två olika aspekter som båda behöver framkomma i lagar för att skapa en balans. Den moraliska aspekten som har att göra med att individen ställer sig frågan vad hon är skyldig en annan människa oberoende av deras sociala relation, möjliggör att människor fattar beslut som är objektiva då det finns en skyldighet i handlingen. Därmed har handlingen fått ett resultat som stärker respekten för människors lika värde. Skulle moralen genomsyras i lagar genom att lagstiftaren ställer sig frågan vad den är skyldig människor oberoende av den sociala relationen skulle det medföra att lagstiftaren i större utsträckning tillgodoser människor med lagar som beaktar humana aspekter. Då skulle handlingen inte ha incitament som främjar politik eller ekonomi,

³² Habermas, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, s. 472.

³³ Ibid, s. 470.

³⁴ Ibid, s. 471.

utan handlingen skulle grundas i vad individen är skyldig människan i sig vilket stärker lika respekt för andra.

Ett intressant perspektiv som Habermas diskuterar är att respekten för människovärdet medför att det finns ett samspel mellan mänskliga rättigheter, socioekonomiska och kulturella rättigheter. Habermas stärker det argumentet genom att beskriva att liberala rättigheter innehåller att människors rätt till privatliv respekteras utan att staten har rätt att blanda sig i. Ett exempel är rätten till att inneha en religion och kunna utöva den. Det är viktigt att individen känner att rätten till privatliv är okränkbar. Demokratiska rättigheter innebär delaktighet vilket är fundamentalt inom medborgerliga och politiska rättigheter. Medborgare får rätt till rättigheter när de kan åtnjuta självständighet och möjlighet att skapa en egen identitet i ett samhälle som tillåter dem utöva deras egna val. När individer upplever exkludering från samhället eller någon form av diskriminering medför det lärdomar att medborgerliga och politiska rättigheter måste förbättras för att stärka respekten för människors lika värde. Den problematik som finns med rättigheter är att olika konstitutioner runt om i världen utlovar autonoma liv till medborgare genom ekonomisk frihet vilket tenderar att leda till en obalans mellan olika kategorier av rättigheter. Habermas betonar att människovärdet däremot inte gör någon åtskillnad på människor och blir därmed densamma inom alla kategorier av mänskliga rättigheter.³⁵

Habermas belyser den spänning som infann sig mellan idé och verklighet när mänskliga rättigheter implementerades till positiva lagar. Spänning medför en utmaning att skapa ett realistiskt resonemang utan att bortse den utopiska känslan. Mänskliga rättigheter är universella vilket medför att stater tillgodoser människovärdet på olika sätt vilket skapar en spänning mellan iden om ett universellt rättsligt skydd som ska skydda människors rättigheter och staters suveränitet. Detta bidrar till att människovärdet inte får ett inflytande då staters suveränitet främjas vilket leder till att människovärdet tenderar att åsidosättas.³⁶ Habermas menar att mänskliga rättigheter skulle behöva ett separat rättfärdigande som stärker relationen mellan moraliska åtaganden, stater och medborgare, vilket skulle leda till en neutralisering av medborgarskapets inverkan för att få sina rättigheter tillgodosedda. På så sätt skulle spänningen mänskliga rättigheter och medborgerliga rättigheter undvikas.³⁷

³⁵ Habermas, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, s. 468-469.

³⁶ Ibid, s. 478.

³⁷ Ibid, s. 478-479.

2.2 Flyktingars rätt till politiskt medlemskap

Benhabib är en politisk filosof som förespråkar att flyktingars och asylsökandes rättigheter måste stärkas genom att argumentera för en vision av ett universellt politiskt medlemskap där flyktingar och asylsökande får möjlighet att ställa moraliska krav och även få tillträde till dem. För att medlemskapet ska kunna tillämpas måste gränskontrollerna förvinna och människor måste få möjlighet att bli medborgare. Medborgerliga och politiska rättigheter gäller enbart för medborgare, vilket Benhabib förespråkar måste förändras och alla människor ska ha rätt till rättigheter för att de är människor. Detta är något som är viktigt när det kommer till människovärdet, att människor som är flyktingar eller asylsökande garanteras att deras rättigheter tillgodoses för att de är människor. I och med detta ökar även möjligheten till att människor behandlas med lika respekt för varandra om medborgarskapet inte blir avgörande när det kommer till rättigheter.³⁸ Benhabib argumenterar även för att människor som tillhör marginaliserade grupper som flyktingar och asylsökande skall få möjligheter att delta i den politiska sfären och därmed få sina rättigheter tillgodosedda.³⁹ Enligt detta resonemang är möjligheten att få ett politiskt inflytande fundamentalt för att människor ska känna sig delaktiga. För människor som är flyktingar eller asylsökande skulle ett deltagande i den politiska sfären bidra till en chans att få sina röster hörda och en möjlighet till att påverka samhällsutvecklingen.

Benhabib argumenterar för att transnationell migration där människor tar sig mellan stater borde motivera till ett normativt perspektiv på global rättvisa. Utifrån filosofiska infallsvinklar leder transnationell migration till en spänning mellan staters suveränitet och mänskliga rättigheter som är universellt gällande. För att förhindra den spänningen förespråkar Benhabib att individer skall inneha ett politiskt medlemskap för att säkerställa att individernas rättigheter blir tillgodosedda oavsett staters suveränitet.⁴⁰

Ett politiskt medlemskap skulle vara ett alternativ som leder till att flyktingars och asylsökandes rättigheter stärks då staters suveränitet inte får inflytande. Efter flyktingströmmen som skedde 2015 behövs ett nytt verktyg som säkerställer att människor på flykt och asylsökandes rättigheter tillgodoses vilket ett politiskt medlemskap som alla har rätt till skulle kunna möjliggöra.

³⁸ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, s. 3-4.

³⁹ Ibid, s. 1.

⁴⁰ Ibid, s. 2-3.

Benhabib belyser att det finns olika grundorsaker till migration så som fattigdom, svält eller att individen riskerar att förföljas på grund av etnicitet, religion, kön eller sexuell läggning. Men aspekter som folkmord, inbördeskrig och naturkatastrofer medför också att människor hamnar på flykt och på så vis blir flyktingar och asylsökande. Stater är moraliskt obligerade att tillgodose flyktingar och asylsökande deras rättigheter och de stater som har ratificerat flyktingkonventionen och tilläggsprotokollet är även rättsligt obligerade att tillgodose detta.⁴¹

Människors rätt till politiska rättigheter finns förankrade i FN:s internationella konvention om medborgliga och politiska rättigheter. Mänskliga rättigheter finns fastställda i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheter samt i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Då rättigheterna är fastslagna är det upp till varje land att tillämpa dem. Benhabib menar att människors rätt till rättigheter behöver stärkas och skall gälla oberoende om individen är medborgare eller inte. Därmed bör rättigheter tillämpas utifrån respekten till människovärdet, vilket medför att rättigheter blir universellt gällande oavsett om länder väljer att tillämpa dem eller inte.⁴² Benhabibs resonemang skulle därmed medföra att människovärdet blir primärt för att tillgodose människor rättigheter. Det etiska värdet som finns i människovärdet skulle i större utsträckning bli universellt gällande och stater måste förhålla sig till ett etiskt perspektiv där moralen står i centrum. Således blir människovärdet inte förhandlingsbart då stater tillämpar och tillgodoser människors rättigheter genom respekten för människovärdet. Detta gör att det inte spelar någon roll att människor inte har ett medborgarskap då alla människor besitter ett människovärde.

Rätten till rättigheter som Hannah Arendt myntade efter andra världskriget för att markera att människor skall berättigas rättsligt skydd oavsett om individen innehar ett medborgarskap eller är statslös har på senare tid utvecklats då det skett förändringar inom både den internationella rätten och asylrätten. Definitionen av flykting inom internationell rätt har utökats och människor som lever under socialt eller politiskt förtryck även skall ha rätt till asyl.⁴³

⁴¹ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, s. 137.

⁴² Ibid, s. 168.

⁴³ Ibid, s. 68-69.

Om alla människors rättigheter ska tillgodoses oavsett om de är medborgare eller inte så måste det ske en utveckling inom den internationella ordning som särskiljer människors rätt till rättigheter från medborgarskapets betydelse.⁴⁴

Benhabib menar att trots att det skett förändringar upplever flyktingar och asylsökande sig själva som avvikande från samhället då de inte får sina medborgerliga och politiska rättigheter tillgodosedda. Benhabib belyser att hur världen behandlar asylsökande och flyktingar måste reformeras eftersom de fortfarande inte har tillgång till medborgerliga och politiska rättigheter. Benhabib menar att kosmopolitisk rättvisa måste stärka flyktingars och asylsökandes rättigheter.⁴⁵

Migration är omdiskuterat och Benhabib betonar att världen är beroende av migration då den tillför arbetskraft och kunskap i samhället. Det går att se hur migration behövs genom att länder runt om i världen har influerats av sociala och politiska aspekter från människor som varit på flykt. Benhabib menar att migration inbringar ett mångkulturellt perspektiv och leder till en fördjupad förståelse av rättigheter i en liberal demokrati. Enligt detta resonemang hotar inte flyktingars och asylsökandes rättigheter politisk liberalism, det medför istället inkludering och en förbättrad deliberativ demokrati.⁴⁶ Den moraliska balansen ställs på sin spets då stater har ett ansvar att tillgodose människor deras rättigheter men stater innehar även ett egenintresse. De två aspekterna är ofta i fokus i debatten som förs angående migration inom politiken.⁴⁷

Benhabibs teori om flyktingars rättigheter har stor relevans för den svenska debatten kring flyktingar och asylsökande som blossade upp 2015 då det skedde en flyktingström i Europa och stater fick göra ett ställningstagande angående migration. Sverige presenterade den 24 november samma år en förändrad flyktingpolitik genom att kraftigt minska antalet asylsökande för att istället prioritera kvalitén på mottagandet. Den tillfälliga lagen blev ett resultat av den förändrade flyktingpolitiken och begränsar människors rätt till asyl. Detta är ett tydligt exempel på när en stat sätter sitt egenintresse framför att tillgodose människors rättigheter.

⁴⁴ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, s. 68.

⁴⁵ Ibid, s. 168.

⁴⁶ Ibid, s 90.

⁴⁷ Ibid, s 91.

2.3. Interaktionen mellan etik, politik och juridik

Namli betonar hur de tre dimensionerna etik, politik och juridik interagerar med varandra inom mänskliga rättigheter men även att de utmanar varandra. På senare tid har den moraliska dimensionen fått ett mindre utrymme då den enbart används för att tolka det rättsliga. Namli förespråkar att den moraliska dimensionen måste få ett större inflytande för att förstå att mänskliga rättigheter är moraliska principer med en politisk underton som ska tillföra engagemang. Namli menar att den rättsliga dimensionen inom mänskliga rättigheter är ett viktigt instrument vid implementering av politiska beslut men den tappar sin legitimitet om den moraliska dimensionen åsidosätts.⁴⁸ För att få ett perspektiv på detta belyser Namli den utveckling som sker idag då miljontals människor flyr från fattigdom och katastrofer som är resultat av den ekonomiska utvecklingen som skett globalt. Detta skapar också en politisk obalans där västvärlden ser flyktingar som ett säkerhetshot och en ekonomisk belastning.⁴⁹

Namli belyser att mänskliga rättigheter inte har något övervakande organ som tvingar stater att implementera mänskliga rättigheter utan det är upp till staterna själva att ta ansvar för att mänskliga rättigheter implementeras och efterföljs. Detta medför att det ser olika ut runt om i världen hur länder inkorporerar mänskliga rättigheter i deras rättsystem. Några stater har valt att använda det direkt i den rättsliga sfären medan andra länder transformerar mänskliga rättigheter till politiska och rättsliga instrument.⁵⁰

Namli menar att moralen bör ses som en drivkraft inom politiken. Orättvisa förhållanden medför en strävan efter ett rättvist samhälle och tvingar på så vis fram till politiska och sociala reformer. Den moraliska dimensionen blir då ett incitament till förändring inom politiken. Mänskliga rättigheter bör därför ses som en vision av mänsklig frigörelse.⁵¹ Namli framhåller att universell moral inte innebär att utforma internationella normer om individuell frihet utan istället ska det finnas en partikulär norm som förespråkar liberal frihet och på så sätt skapas frigörelse från orättvisa.⁵²

Namli förespråkar en öppen universalism där moralen kan rättfärdigas genom att bli normgivande och därmed inte bara bli ett sakligt begrepp inom politiken eller juridiken.⁵³ Med en öppen universalism skulle moralen få ett större inflytande inom mänskliga rättigheter

⁴⁸ Namli, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*, s. 9.

⁴⁹ Ibid, s. 10.

⁵⁰ Ibid, s. 98.

⁵¹ Ibid, s. 21.

⁵² Ibid, s. 95-96.

⁵³ Ibid, s. 59.

vilket skulle medföra att den inte skulle uppfattas som politisk styrande, därmed skulle risken för korruption och maktmissbruk minska. Namli menar att den politiska visionen att förändra och förbättra mänskliga rättigheter behövs tillsammans med ett rättsligt skydd, men att den moraliska dimensionen måste stärkas för att skydda mot politiskt maktmissbruk.⁵⁴ Namli förespråkar att den moraliska dimensionen måste förekomma inom lagstiftning och ställer sig därmed kritisk till den rättspositivistiska diskursen då den bidrar till att det rättsliga exkluderar moralen och på så sätt underminerar legitimiteten med mänskliga rättigheter.⁵⁵

2.4 Sammanfattning

I anslutning till Habermas kommer jag i denna studie att tolka människovärdet som lika respekt för alla. Den moraliska handlingen är en grundläggande aspekt då hon ställer sig frågan vad hon är skyldig en annan individ oberoende av den sociala statusen. På så sätt återspeglas respekten för människovärdet genom att behandla människor som lika och oberoende den sociala statusen. Habermas ser människovärdet som ett samband mellan lika respekt för alla och det rättsliga, vilket medför att människovärdet stärks om det implementeras i lagar. De perspektiv som Habermas har om människovärdet och lika respekt för alla blir fundamentalt för det etiska perspektivet som genomsyrar min studie.

Benhabib har medfört en förståelse för flyktingars och asylsökandes utsatthet genom att deras rättigheter inte i tillräckligt hög grad bli respekterade. Benhabib argumenterar för att medborgarskapet inte ska vara avgörande för om vi har rättigheter eller inte. Istället ska de bli garanterade sina rättigheter utifrån att de är människor, vilket skulle stärka respekten för människors lika värde. Detta skulle även medföra att flyktingar och asylsökande inte skulle uppleva sig som avvikande om de inte har ett medborgarskap i det land de flytt till.

För att stärka människovärdet skapar Namli en förståelse om samspelet mellan etik, politik och juridik. Namli framhåller att den politiska visionen att förändra och förbättra mänskliga rättigheter behövs tillsammans med ett rättsligt skydd. Men den moraliska dimensionen måste stärkas för att skydda mot politiskt maktmissbruk och egendominans. Därmed blir en öppen universalism med moralen i fokus ett instrument för att lägga moralen till grund för både politik och lagstiftning.

⁵⁴ Namli, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*, s. 61.

⁵⁵ *Ibid*, s. 27-28.

3. Svensk asyllagstiftning

Sverige har ratificerat flyktingkonventionen som utformades 1951 för att tillförsäkra flyktingar rättsligt skydd, sociala rättigheter och annan assistans.⁵⁶ Då Sverige har ratificerat konventionen och tilläggsprotokollet så finns konventionsåtaganden. Efter flyktingkrisen 2015 har det skett drastiska förändringar inom svensk asyllagstiftning. I det här kapitlet kommer jag att undersöka diskrepansen mellan utlänningslagen och den tillfälliga lagen för att förstå varför den nya gymnasielagen infördes.

3.1. Utlänningslagen

Definitionen av ordet *flykting* implementerades i utlänningslagen kap.4 § 1 år 1980 för att bli förenlig med FN:s definition av flykting. Utlänningslagen fastslår efter implementeringen att *flykting* är en individ som ”befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning”. År 2005 tillades ”förföljelse på grund av annan tillhörighet till viss samhällsgrupp” i definitionen av flykting.⁵⁷

I utlänningslagen finns bestämmelser om vem som innefattas som skyddsbehövande och det är flyktingar, alternativt skyddsbehövande och övrigt skyddsbehövande. Enligt utlänningslagen har flyktingar, alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande som befinner sig i Sverige rätt till uppehållstillstånd.⁵⁸ Alternativt skyddsbehövande innebär att individen befinner sig utanför det land hon är medborgare i och löper stor risk att straffas med döden eller utsätts för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling. Alternativt skyddsbehövande innebär även att individen riskerar att utsättas för skada på grund av yttre eller inre väpnad konflikt vid återvändande till hemlandet eftersom hon inte garanteras skydd i hemlandet.⁵⁹ Övrigt skyddsbehövande innebär att individen befinner sig utanför det land hon är medborgare i och behöver skydd på grund av att det är yttre eller inre väpnade konflikter i hemlandet. Att inte kunna återvända till hemlandet på grund av en miljökatastrof är även rekvisit för att beviljas uppehållstillstånd i Sverige.⁶⁰

⁵⁶ FN:s flyktingkonventionen, 1951.

⁵⁷ Wikrèn, Gerhard och Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen med kommentarer*, 11:1. uppl., Wolters Kluwer Sverige AB, 2017, s. 167–168.

⁵⁸ Kap. 5 § 1 utlänningslagen.

⁵⁹ Se definition av alternativt skyddsbehövande i kap 4. § 2 utlänningslagen.

⁶⁰ Wikrèn och Sandesjö, *Utlänningslagen med kommentarer*, s. 213, se även definition av övrig skyddsbehövande i kap 4. § 2 a utlänningslagen.

I tidigare upplagor av utlänningslagen har humanitära skäl och stridande mot humanitetens krav varit två bestämmelser som använts som skäl för uppehållstillstånd. I prop. 2004/05:170 framgår det att humanitära skäl inte preciserats i lagtexten vilket har medfört att det varit upp till rättstillämparen att avgöra om det funnits humanitära skäl för uppehållstillstånd. När uppehållstillstånd gavs av humanitära skäl gjordes en sammantagen bedömning av den asylsökandes situation samt en sammanvägning av olika faktorer. Även om den asylsökande inte innefattades av tillräckliga humanitära skäl kunde en ny ansökan lämnas in efter att beslutet vunnit laga kraft om nya omständigheter hade framkommit som skulle strida mot humanitetens krav att verkställa beslutet. Den bidragande faktorn till regeringens förslag att avlägsna humanitära skäl i utlänningslagen (2005:716) var att det inte fanns en inrättad definition om vad som betraktades vara humanitära skäl.⁶¹

Lagrådet vars åläggande är att granska lagförslag bedömde att reglerna för humanitära skäl inte var utformade så att de gav tillämpande myndigheter och domstolar tillräckligt med vägledning i hur bestämmelsen skall brukas.⁶² I utlänningslagen (2005:716) avskaffades bestämmelsen humanitära skäl och ersattes med bestämmelsen synnerligen ömmande omständigheter.⁶³ Bestämmelsen innebär att en individ som söker uppehållstillstånd och inte får uppehållstillstånd som flykting, alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande kan få uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter. Exempel på situationer som anses vara synnerligen ömmande omständigheter är social utstötning, traumatisering till följd av tortyr eller liknande svåra upplevelser i hemlandet eller till följd av människohandel. Det som särskilt beaktas när beslut om att bevilja uppehållstillstånd genom synnerligen ömmande omständigheter ges är migrantens hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situationen i hemlandet.⁶⁴ Bestämmelsen är avsedd att tillämpas restriktivt och skall användas när det inte finns möjlighet att få uppehållstillstånd på någon av huvudgrunderna.⁶⁵

⁶¹ Proposition 2004/05:170. *Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarärenden*, s. 184–185.

⁶² Lagrådsremiss, *Särskilt ömmande omständigheter*, 2014-03-20, <https://www.regeringen.se/49bb6a/contentassets/670e7e6f346e45e1b4a10baea5e1c6b3/sarskilt-ommande-omstandigheter>, besökt 2019-03-02, s. 7.

⁶³ Wikrén och Sandesjö, *Utlänningslagen med kommentarer*, s. 302.

⁶⁴ Prop. 2004/05:170 s. 192.

⁶⁵ Lagrådsremiss, *Särskilt ömmande omständigheter*, s. 7, 9.

3.2 Den tillfälliga lagen

I prop. 2015/16:174 framgår att regeringen ville införa en tidsbegränsad lag som innebär en begränsning av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Detta förslag om att införliva en lag som begränsar möjligheten för människor att söka asyl grundar sig i att regeringen ansåg att Sverige mottog ett rekordhøgt antal asylansökningar 2015. Tanken med åtstramningen var att genom en snävare asyllagstiftning rikta fokus på att etablera människor som fått asyl. Den tillfälliga lagen innehåller bestämmelser om att uppehållstillstånd skall vara tidsbegränsat för skyddsbehövande. Kvotflyktingar som Sverige tar emot omfattas inte av denna bestämmelse. Lagen begränsar även möjligheten till anhöriginvandring för individer som omfattas av bestämmelsen skyddsbehövande, samt skall uppehållstillstånd till övriga skyddsbehövande inte beviljas. Den tillfälliga lagen medför även att synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter enbart beviljas om det strider mot konventionsåtagande att avvisa eller utvisa utlänningen.⁶⁶ Regeringen krävde att EU skulle börja ta ett större ansvar inom migration då det svenska asylsystemet och centrala samhällsfunktionerna i Sverige ställdes inför stora utmaningar när antalet asylsökande ökade kraftigt under 2015.⁶⁷

Regeringen gav förslag om att reglera asylprocessen genom att inte bevilja uppehållstillstånd till sökande som är övrigt skyddsbehövande enligt bestämmelserna i utlänningslagen 5 kap.1 §.⁶⁸ De menade att övrigt skyddsbehövande saknade EU-rättslig eller internationell förankring och genom att undanta rätten till uppehållstillstånd genom övrigt skyddsbehövande anpassades svenska förordningar till den minnivå som finns enligt EU-rätten och internationella konventioner.⁶⁹ Skälet till att regeringen ville begränsa uppehållstillstånd genom övrigt skyddsbehövande grundar sig i att antalet asylsökande som beviljats uppehållstillstånd som övrigt skyddsbehövande var mycket lågt under 2015 då enbart 229 individer fick uppehållstillstånd på grund av detta. En anledning till detta menar regeringen är att alternativt skyddsbehövande och övriga skyddsbehövande delvis överlappar varandra.⁷⁰

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar ställde sig kritisk till förslaget att inte bevilja uppehållstillstånd till sökande som är övrigt skyddsbehövande då det tenderar att

⁶⁶ Proposition 2015/16:174, *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, s. 1.

⁶⁷ *Ibid*, s. 22.

⁶⁸ *Ibid*, s. 24.

⁶⁹ *Ibid*, s. 24.

⁷⁰ *Ibid*, s. 25.

medföra en komplexitet om vad som kommer att gälla för individer som är övriga skyddsbehövande när lagen upphör.⁷¹

När det kommer till särskilt ömmande omständigheter skall skälen för individen som söker asyl för att stanna i Sverige vara av personlig art. I den bedömning som är sammantagen och alltid ska genomföras kan en eller flera omständigheter vara till grund för att uppehållstillstånd skall beviljas.⁷² I prop. 2013/14:216 framgår det att särskilt ömmande omständigheter gäller barn och skall enbart tillämpas om uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund. Den samlade bedömningen om omständigheterna skall alltid utgå ifrån det enskilda fallet. Omständigheterna hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situationen i hemlandet ska särskilt beaktas i barnets asylärende.⁷³

I prop. 2015/16:174 medgav regeringen att barn antas bli särskilt utsatta när den tillfälliga lagen träder i kraft. Ensamkommande barn som registrerat sin ansökan till Migrationsverket den 24 november 2015 eller tidigare bör sålunda inte få sin asylansökan prövad i enlighet med den tillfälliga lagen. En förutsättning för att den tillfälliga lagen inte ska tillämpas i asylärendet är att det ensamkommande barnet fortfarande finns kvar i Sverige när Migrationsverket prövar ansökan samt att barnet inte hunnit fylla 18 år.⁷⁴ I asylärenden som rör barn framgår det att särskild beaktning ska tas till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa. Det framgår även i den tillfälliga lagen att barnkonventionen ska beaktas i ärenden om uppehållstillstånd. Lagstiftaren påpekar dock att barnets bästa inte sträcker sig till den grad att enbart egenskapen att vara barn ska ge upphov till uppehållstillstånd.⁷⁵

Regeringen påvisade att synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter som asylskäl ges i fler fall än vad som behövs för att Sverige ska uppfylla sina internationella åtaganden. Därför anser regeringen att lagstiftningen om uppehållstillstånd tillfälligt kan regleras till en miniminivå.⁷⁶

Den tillfälliga lagen har fått kritik från en rad olika icke-statliga organisationer som arbetar med asylrätt. Röda korset rapporterar att den tillfälliga lagen har påverkat många av de

⁷¹ Prop. 2015/16:174, s. 26.

⁷² Ibid, s. 48.

⁷³ Proposition 2013/14:216, *Särskilt ömmande omständigheter*, s. 26.

⁷⁴ Prop. 2015/16:174, s. 66-67.

⁷⁵ Ibid, s. 52.

⁷⁶ Ibid, s. 50.

ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige under de senaste åren.⁷⁷ Lagen har medfört att individer som anlände till Sverige som minderåriga innan den 24 november 2015, men som hunnit fylla 18 år under asylprocessen eller som blivit uppskrivna i ålder av Migrationsverket, bedöms utifrån den tillfälliga lagen även fast de anlät innan lagen trädde i kraft.⁷⁸ Genom att individer enbart beviljats uppehållstillstånd som är tillfälliga och inte permanenta, så har det medfört att många känner oro och stress då de inte vet hur länge de får möjlighet att stanna i Sverige efter att uppehållstillståndet löper ut. Röda korset har sedan den tillfälliga lagen trädde i kraft förespråkat att ge asylsökande permanent uppehållstillstånd om de innefattas av kriterierna för flykting eller alternativt skyddsbehövande. De ställer sig även kritiska till att synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter begränsats till att enbart ges i specifika fall.⁷⁹

Rädda barnen är en organisation som arbetar aktivt med barns rättigheter inom migration och de påpekar att den tillfälliga lagen är komplex och bristfälligt utformad vilket medför att den ger utrymme för godtyckliga tolkningar. Rädda barnen belyser att begränsningen av möjligheten till uppehållstillstånd enligt synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter slår hårdast mot barn.⁸⁰

Rådgivningsbyrån gör invändningar mot den tillfälliga lagen då de menar att lagen medför en mängd frågetecken. De påpekar att lagen troligen kommer att strida mot internationella konventioner och åtaganden i många fall och att lagstiftaren överlätit på tillämparen att avgöra gränserna för hur lagen skall tillämpas vilket medför otydlighet då det blir svårt att avgöra vem som kommer bli beviljad ett uppehållstillstånd. Det medför även en risk för godtycklighet. Rådgivningsbyrån menar att det finns brister i ärenden som berör synnerligen och särskilt ömmande omständigheter då det inte finns någon konsensus i hur bestämmelserna ska tillämpas. Det blir då en rättsosäker process att tillämpa lagen, eftersom bedömningar i enskilda ärenden lämnas över till tillämparen.⁸¹

⁷⁷ Beskow, Linda, *Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen*, Billes Tryckeri AB, 2018, s. 6.

⁷⁸ Ibid, s. 7.

⁷⁹ Ibid, s. 11.

⁸⁰ Rädda barnen, "Den tillfälliga asyllagen är omänsklig-skrota den!" 2017-04-06, <https://press.raddabarnen.se/news/den-tillfaelliga-asyllagen-aer-omaenskelig-skrota-den-298193>, besökt, 2019-03-01.

⁸¹ Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, "invändningar mot den tillfälliga lagen" 2016 <https://sweref.org/invandningar-mot-den-tillfalliga-lagen/>, besökt, 2019-03-02.

3.3 Den nya gymnasielagen

I prop. 2017/18:252 framgår att den tillfälliga lagen inte skulle påverka barn eller barnfamiljer som anlant till Sverige innan lagändringen, men de långdragna handläggningstiderna hos Migrationsverket bidrog till att många ensamkommande ungdomar hann fylla 18 år innan de fick ett beslut i sitt asylärende. En annan faktor som påverkade asylärendet var att ensamkommande inte fick sina ärenden prövade enligt utlänningslagen trots att de anlände till Sverige innan den tillfälliga lagen trädde i kraft. För att förbättra förhållandet för ensamkommande ungdomar trädde den 1 juli 2018 ändringar i den tillfälliga lagen i kraft som gav möjlighet till ny chans att få beviljat uppehållstillstånd genom studier på gymnasienivå, därav namnet den nya gymnasielagen.⁸²

I förarbeten till den nya gymnasielagen beskriver regeringen att många ensamkommande ungdomar hade fått sina uppehållstillstånd beviljade om deras asylansökan hade blivit prövad när de fortfarande var under 18 år och räknades som barn. En annan aspekt som regeringen belyser är att många ensamkommande ungdomar borde ha fått beviljat uppehållstillstånd enligt stöd från utlänningslagen (2005:716) eller bestämmelserna om uppehållstillstånd rörande studier på gymnasial nivå i den tillfälliga lagen. Då regeringen ansåg att det fanns ett stort antal ensamkommande ungdomar som inte hade fått en rättvis chans till att få ett uppehållstillstånd infördes den nya gymnasielagen som gav ensamkommande ungdomar som hade fått eller riskerade att få ett avslag på sitt asylärende en ny chans att söka uppehållstillstånd.⁸³

För att omfattas av den nya gymnasielagen krävde regeringen att de ensamkommande ungdomarna skulle uppfylla följande sex kriterier för att få uppehållstillstånd i Sverige:

- Den ensamkommande ungdomen ansökte om asyl första gången den 24 november 2015 eller tidigare.
- Den ensamkommande ungdomen registrerades som ensamkommande barn vid ansökan och blev anvisad till en kommun som skulle ordna boende. dvs. ungdomen var minderårig när den sökte asyl.
- Den ensamkommande ungdomen fick beslutet om utvisning när den var 18 år eller äldre.

⁸² Prop. 2017/18:252, *Extra ändringsbudget för 2018 - Ny möjlighet till uppehållstillstånd*, s. 23.

⁸³ *Ibid*, s. 30.

- Den ensamkommande ungdomen fick vänta mer än 15 månader på att få ett beslut eller fick sitt beslut om utvisning den 20 juli 2016 eller senare.
- Den ensamkommande ungdomen studerar, eller har studerat och har för avsikt att studera på gymnasienivå i Sverige.
- Den ensamkommande ungdomen befinner sig i Sverige när den ansöker.⁸⁴

Lagrådet ställde sig kritiska till den nya gymnasielagen då det i princip enbart blir Migrationsverkets långdragna handläggningstider som utgör anledningen till att få uppehållstillstånd.⁸⁵ Lagrådet menar även att den nya gymnasielagen innebär en komplex reglering och att det framförts från olika remissinstanser att lagen är svår att förstå vilket medför tillämpningssvårigheter och därmed påverkar rättssäkerheten.⁸⁶ Vidare påpekar Lagrådet att det är relativt godtyckligt av lagstiftaren att den nya gymnasielagen skall gälla i tre år. Istället förespråkar Lagrådet att lagen bör gälla tillsvidare. Det bör dock finnas en explicit ambition om reformering när flyktingsituationen har återgått till en hanterlig nivå eller att Europiska unionen utformat ett nytt system för flyktingmottande.⁸⁷

Enligt prop.2017/18:252 ställde sig många remissinstanser som t.ex. svenska Röda Korset, Flyktinggruppernas riksråd (FARR) och Rädda barnen kritiska till den nya gymnasielagen då de menade att det inte är humant eller rimligt att ställa krav på datum för att omfattas av en lag som är livsavgörande för många ensamkommande. Det är heller inte relevant att handläggningstiden hos Migrationsverket skulle ha uppgått till minst 15 månader eller mer för att omfattas av den nya gymnasielagen.⁸⁸ Trots kritiken har den nya gymnasielagen trätt i kraft och ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den ska rapportera sin studieaktivitet till Migrationsverket. För att få permanent uppehållstillstånd måste ungdomen ha etablerat sig på arbetsmarknaden sex månader efter avslutade studier.⁸⁹

⁸⁴ De sex kriterierna har tagits från, Prop. 2017/18:252, s. 1.

⁸⁵ Lagrådets yttrande, 2018-03-28, <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/lagradet-attachments/Ny%20resegantilag.pdf>, besökt 2019-03-03, s. 4.

⁸⁶ Ibid, s. 3.

⁸⁷ Ibid, s. 4.

⁸⁸ Prop. 2017/18:252, s. 28.

⁸⁹ Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, "Gymnasielagen" 2018-10-15, <https://sweref.org/gymnasielagen/>, besökt 2019-03-17.

3.4 Sammanfattning

I SOU 2017:12 framgår det att konflikterna som pågår i Mellanöstern och Nordafrika, primärt i Libyen, Syrien och Irak, kan anses vara de värsta tragedierna som drabbat mänskligheten sedan millenniumskiftet. Det är även anmärkningsvärt att de som drabbats hårdast är kvinnor och barn.⁹⁰ Trots att människor flyr i fruktan från konflikter och krig har Sverige infört en åtstramning i asyllagstiftningen genom den tillfälliga lagen.

Utlänningslagen och den tillfälliga lagen skiljer sig då den tillfälliga lagen medför bestämmelser om att uppehållstillstånd skall vara tidsbegränsat för skyddsbehövande utom kvotflyktingar. Lagen begränsar kraftigt möjligheten till anhöriginvandring för individer som omfattas som skyddsbehövande och skärper försörjningskraven. Den tillfälliga lagen beviljar inte uppehållstillstånd till övriga skyddsbehövande samt anger lagen att uppehållstillstånd på grund av synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter enbart ska beviljas om det strider mot konventionsåtagande att avvisa eller utvisa utlänningen. De som blev hårdast drabbade av den åtstramade asyllagstiftningen var ensamkommande barn och ungdomar, då det uppstod långdragna handläggningstider i asylärenden. Det i sin tur medförde att de inte fick sina asylärenden prövande i enlighet med utlänningslagen som beaktar bestämmelserna synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter och övrig skyddsbehövande. De blev istället prövade enligt den tillfälliga lagen som begränsar möjligheten att få asyl enligt dessa bestämmelser.

För att ensamkommande ungdomar skulle få en ny möjlighet till en rättvis asylprövning lagstiftades den nya gymnasielagen. Avsikten med lagen är att ensamkommande ungdomar som har fått avslag i sina asylärenden skulle få en ny möjlighet till beviljat uppehållstillstånd genom studier på gymnasial nivå. I förarbetena till lagen framgår att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen är en särskilt utsatt grupp. Regeringen har varit sparsam i den nya gymnasielagen med att ge ensamkommande ungdomar förutsättningar att få stanna i Sverige och att bli inkluderade i det svenska samhället. Då lagen har en tillfällig karaktär och ställer krav på individen för att kunna få förlängt uppehållstillstånd. Detta indikerar att det funnits en avsaknad av humanitet i den nya gymnasielagen.

⁹⁰ SOU 2017:12. Utredningen om migrationsmottagandet 2015. *Att ta emot människor på flykt*, s. 320.

4. Effekterna av den nya gymnasielagen

Det här kapitlet kommer synliggöra vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på fem ungdomar. Här presenteras jag fem semistrukturerade intervjuer med ensamkommande som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen. Alla ungdomarna är bosatta i Norrköping och Linköping.

Respondent ett⁹¹

Respondent ett, vidare refererad som Amid, är en 19-årig kille från Afghanistan. Han beskriver känslan efter sitt första avslag med en nedstämdhet då den långa väntan på beslut påverkade hans välmående negativt. Totalt har han fått tre avslag och ett verkställighetshinder. Amid förklarar att den nya gymnasielagen blev ett sista hopp till att stanna i Sverige.

”Jag är jätterädd och jättenervös att Migrationsverket skulle skicka tillbaka mig. Men den nya gymnasielagen är bra för den har gett mig uppehållstillstånd.”

Amid har erfarenhet av att bo på HVB-hem, men bor nu hos en svensk familj. Amid är född i Afghanistan och har som ensamkommande flykting tagit sig till Sverige och genomgått en långdragen asylprocess som han menar har präglats av ovisshet. Rädslan och oron över att utvisas tillbaka till Afghanistan har ständigt präglats hans tillvaro. Amid beskriver att problemen som finns i Afghanistan gör det omöjligt för honom att känna sig trygg i att återvända. Efter de tre avslagen fann Amid en positivitet för vad den nya gymnasielagen har gett honom – ett uppehållstillstånd. Amid skulle nu få ha en tillvaro utan ständig rädsla för utvisning – men tillvaron skulle återigen präglas av en ny rädsla att utsättas för samma ovisshet om 13 månader igen då de som omfattas av den nya gymnasielagen måste göra en ny ansökan.

“Nu är det bra, men om 13 månader får vi se då om det är bra eller dåligt.”

Vid flertalet gånger under intervjun betonar Amid hur ovissheten innan beslutet kraftigt satte sin prägel på hans mående och välbefinnande. Amid framhäver även glädjen över att ha fått uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen, men detta presenteras med en underliggande nervositet över att en ny bedömning ska ske igen om 13 månader.

⁹¹ Intervju med respondent ett genomfördes 2019-03-04.

Respondent två⁹²

I intervjun med respondent två, vidare refererad som Hussain, skildras en känsla av ambivalens när han ska beskriva om sitt ställningstagande till den nya gymnasielagen. Hussain är 19 år gammal, född i Afghanistan och nu bosatt hos en äldre kvinna i Norrköping. Han beskriver den nya gymnasielagen som sin räddning och sin sista chans. Möjligheten att få stanna i Sverige istället för att utvisas till Afghanistan beskriver han som sin chans att få leva, då Hussain ser en utvisning till Afghanistan som en säker dödsdom. Med två omkomna föräldrar och ett liv under hot och rädsla för talibaner, var han ensam när han nådde Sverige i hopp om att få leva sitt liv här. I Sverige tog det dock lång tid innan Hussain skulle få känna på en trygg tillvaro och den känslan dröjer ännu.

Det framkommer under intervjun att Hussains primära åsikt om den nuvarande situationen som den nya gymnasielagen har gett upphov till för honom är positiv. På de frågor under intervjun som berör mer än enbart resultaten och den rådande situationen som den nya gymnasielagen gett Hussain, är svaren av mer negativ betoning då processen hit var lång. Processen till ett uppehållstillstånd för åtminstone 13 månader framåt var en långdragen process som i intervjun framkommer haft stora påverkningar på Hussains välbefinnande. Den ovisshet han fick leva i under två år är en återkommande del i intervjun. En ovisshet som enligt hans beskrivningar handlade om liv eller död. Att lägga sitt liv i andras händer är som att befinna sig i en rysk roulett enligt honom, då han var säker på att alternativen var en dödsdom i Afghanistan eller en möjlighet att få leva vidare i Sverige. Att stå ensam i detta är inte enkelt, vilket framkommer i intervjun.

”Jag har inte min familj här, jag är ensam på den här resan. För mig är familjen viktig men min mamma och min pappa lever inte.”

Två år i ovisshet gav upphov för tankar och minnen att gro och Hussain beskriver inte de två åren som en lätt period, utan en svår. Avslagen grundade sig i att Migrationsverket bedömde Afghanistan som säkert vilket han beskriver som en chock att få höra. Hussain är från staden Gazni, en stad som han beskriver som en av de farligaste städerna i Afghanistan. Hussain beskriver att livet där innehöll en ständig rädsla för att bli dödad av talibanerna. Talibanerna dödade hans pappa och lämnade honom ensam kvar med två systrar.

⁹² Intervju med respondent två genomfördes 2019-03-04.

”Jag är inte säker i Afghanistan, talibanerna dödar folket. Dom dödar oss. Jag är muslim och Hazarer och därför vill dom döda mig.”

Hazarer är en folkgrupp som Hussain tillhör, en minoritetsgrupp som är särskilt utsatt. Hussains beskrivning av Migrationsverket innehåller en underliggande ton av besvikelse. Han beskriver att Migrationsverket inte vet något om Afghanistan, att de kollar på TV och tror att det räcker för att få en rättvis bild. Hussain fortsätter sin beskrivning med att hans upplevelse av Migrationsverket är att de inte lyssnar på det han berättar. Hussain beskriver vidare en känsla av att inte ha blivit respekterad. Den känslan grundar sig i att Hussain inte känner sig hörd och förstådd utan istället ingivits en känsla av att Migrationsverket inte satt sig in i hans situation. Känslan inför socialtjänsten och god man beskriver Hussain som positiv. Även sin nuvarande situation beskriver han som gynnsam.

”Den är positiv och dom tänker på oss, dom vill inte utvisa oss och vi har fått en chans nu och det gillar jag. Jag gillar att jag får kämpa för min framtid. Om jag inte sover hemma och inte går i skolan så är det klart att dom utvisar mig, men det som är bra nu är att jag måste gå i skolan, sköta mina studier, måste vara aktiv, sen får vi se vad som händer. Men kravet om att ha anställning inom sex månader efter att skolan är slut, är lite dåligt. Det är svårt att hitta jobb inom sex månader, det är jättesvårt. Jag tänker på det.”

Citatet ovan från Hussain beskriver både för- och nackdelar med den nya gymnasielagen. Det återkommer en tacksamhet och genuin lättnad över att ha fått uppehållstillstånd via den nya gymnasielagen. Områden som kan förbättras belyses dock genom intervjun. Exempel som Hussain tar upp är de ämnen som han upplevt som stressfaktorer, nämligen kravet om att erhålla anställning sex månader efter gymnasiet, samt att lagen är tillfällig.

”Den här lagen är bra men den är tillfällig, 13 månader, det gör mig lite orolig. Jag tänker att jag om ett år kanske kommer vara i samma situation.”

I intervjun med Hussain har det skildrats en komplex åsikt gällande den nya gymnasielagen. De två åren i ovisshet kan beskrivas som en svårartad tillvaro utan välbefinnande, en period som präglar honom än idag och som bidragit till en oro över att behöva utstå samma process om 13 månader.

Respondent tre⁹³

Respondent tre, vidare refererad som Rashid, är född i Afghanistan men uppvuxen i Iran. Han är nu bosatt hos en familj i Norrköping. Rashid skildrar en berättelse som innefattar en tuff asylprocess med en långdragen väntan på sitt första besked från Migrationsverket. Rashid var bara 16 år när han anlände ensam till Sverige utan sin familj som är kvar i Iran. Detta medförde en stor saknad av sina föräldrar så första tiden i Sverige bestod av saknad men även en stress och oro över att inte få stanna kvar i Sverige. Han beskriver att väntan var lång och att det tog cirka två år att få sitt första beslut från Migrationsverket.

”Det var svårt att vänta så länge på svar. Jag mådde jättedåligt, jag skulle säga att jag var deprimerad. Det var tufft att bara vänta, jag skulle säga att det var en svår situation.”

Asylprocessen som Rashid genomgick upplevdes som dålig då handläggaren på Migrationsverket gav ett nonchalant intryck och inte ville förstå hans situation vilket medförde en oro över att inte få en rättvis prövning av sin asylansökan. Handläggaren gav även intryck av att inte förstå vad han menade i avgörande frågor. Därmed uppfattade Rashid att handläggaren på Migrationsverket inte var bra. Han beskriver tillika att tolken som Migrationsverket hade översatte fel eller inte allt som sades, vilket medförde att de svar som Rashid gav inte framkom korrekt. En annan instans som Rashid varit i kontakt med är Socialtjänsten.

”Socialtjänsten har varit jättebra men ibland var de lite vad ska jag säga kaxiga, de lyssnade inte på mig.”

Rashid ger exempel på när socialtjänsten kunde ha agerat annorlunda. Exempelvis när han fyllde 18 år då meddelade socialtjänsten samma dag att han var tvungen att flytta från sitt HVB-hem där alla kompisar fanns och en trygghet hade infunnit sig. Han blev då tvångsförflyttad till en annan stad där Rashid inte kände någon, vilket medförde stress och oro. Rashid hade även vid det tillfället många tankar och känslor angående en eventuell utvisning till Afghanistan, vilket skapade mycket oro och stresspåslag då hela hans familj bor i Iran så en utvisning till Afghanistan skulle få förödande konsekvenser.

⁹³ Intervju med respondent tre genomfördes 2019-04-05.

”Innan jag hade uppehållstillstånd tänkte jag bara på Afghanistan och åker jag dit kommer jag bli dödad för jag har inte familjen där i Afghanistan. Jag känner ingen där. Jag vet inte ens hur det fungerar där.”

Innan Rashid fick sitt uppehållstillstånd var han hemlös och flyttade runt mellan kompisar eller bodde hos sin farbror. Han beskriver tiden som tuff eftersom ett hem är något som ger en känsla av trygghet. Idag har Rashid fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen och ställer sig positiv till möjligheten av ett uppehållstillstånd.

”Just nu ser det jättebra eftersom jag har uppehållstillstånd och just nu tänker jag bara på min framtid, jag tycker att just nu har jag en framtid. Även om jag tänker på min familj jättemycket så jag tänker mest på framtiden och att jag ska klara utbildningen.”

Rashid uttrycker även oro med den nya gymnasielagen och det krav som ställs på individer som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den, då krav för att få permanent uppehållstillstånd är att ha anställning inom sex månader efter avslutade studier. Han uttrycker att det kan bli svårt att få jobb och att det är något som han tänker på och ställer sig undrande till vad som kommer hända om han inte får något jobb. Rashid berättar vidare att det är tufft att gå i skolan nu eftersom han mår psykiskt dåligt och fastnar i tankar och han har då inte ork eller lust att gå till skolan. Dock betonar Rashid en glädje och tacksamhet över att få studera då han inte fick den möjligheten i Iran och i Afghanistan finns ingen skola som skulle ge honom samma möjlighet till studier som i Sverige. Vidare beskriver Rashid hur viktiga skolans resurser är då det finns en kurator på hans gymnasium som är bra och förstående och som hjälper till att bearbeta hans psykiska ohälsa. Rashid har även varit i kontakt med läkare på vårdcentralen för att få hjälp med sitt mående, men bemötandet från vården beskrivs som ”kaxigt” då han inte fick sin röst hörd och ingen förståelse i sitt mående.

På frågan om något skulle kunna förbättras beskriver Rashid den problematik som finns med Migrationsverkets långdragna handläggningstider och önskar att de kallade till intervju och gav besked snabbare eftersom det skulle förhindra att människor skulle må psykiskt dåligt av den stress och oro som väntan inbringar eftersom beslutet är livsavgörande enligt honom. Rashid framhåller även den komplexitet som finns med att så fort den asylsökande fyllt 18 år så sker en förflyttning till en annan bostad och gemenskapen som byggts upp raderas. Det är något som måste bli bättre eftersom ensamkommande är beroende av att känna en gemenskap.

Respondent fyra.⁹⁴

Respondent fyra, vidare refererad som Samir, kommer från Afghanistan. Han är enligt Migrationsverket 21 år och född 1997, men enligt honom själv egentligen född år 2000. Under intervjun delar Samir med sig av en gripande historia om sin tid här i Sverige, en tid som är präglad av svårigheten att hitta ett boende. Sin första tid i Sverige beskriver Samir som bra och fylld med glädje och umgänge med vänner i Linköping, men efter 15 månader då första avslaget kom så förändrades känslan kraftigt till orolighet och rädsla att inte få stanna kvar i Sverige.

”Innan mitt avslag kändes det bra, men när jag fick avslag kändes det dåligt.”

Samir beskriver sin asylprocess som dålig då Migrationsverket valde att skriva upp hans ålder med tre år vilket har fått förödande konsekvenser för honom både när det gäller hans möjligheter men också kring hans tillit och välbefinnande.

”Migrationsverket frågade om jag vill göra en medicinsk åldersbedömning och jag sa att jag ville fråga mitt juridiska ombud. Min advokat och god man sa att jag inte skulle göra en åldersbedömning så jag avstod, sen skrev Migrationsverket att jag var född 1997 även fast jag är född 2000.”⁹⁵

Samir uttrycker en stor besvikelse på myndighetens agerande och genom att han blev uppskriven kunde han inte bo kvar på sitt boende efter första avslaget. Utan han blev hemlös i ett nytt land där han var ensam och ständigt bar på en rädsla för att bli utvisad.

”Eftersom Migrationsverket skrev upp mig i åldern har jag inte förtroende för dom.”

Samir beskriver den nya gymnasielagen som sin sista utväg till att få stanna i Sverige. Genom att han fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen har det medfört en förståelse för att han måste integrera sig i samhället. Samir beskriver att innan uppehållstillståndet fanns det ingen förståelse eller vilja att studera och lära sig språket

⁹⁴ Intervju med respondent fyra genomfördes 2019-04-11.

⁹⁵ Lundberg, *Management of "the unaccompanied" in search of a right-based approach in the context of Swedish "crisis politics"*, s. 272.

eftersom det inte fanns någon garanti att få stanna. Efter uppehållstillståndet enligt den nya gymnasielagen förändrades hans inställning och det finns nu en anledning till att studera och lära sig språket. Samirs gripande berättelse om hemlöshet, psykisk ohälsa i form av ångest och ständig oro att bli utvisad, fortsätter vidare i intervjun då han beskriver sin tid innan uppehållstillståndet och tankarna som ständigt präglade honom.

”Jag bli rädd, jag vet inte vad som kommer att hända. Varje dag när jag lyssnar på radion så hör man om människor som har dött där så det är ett farligt land. Jag får inte åka tillbaka till Afghanistan, jag känner inte nån där, alla som jag känner har spridit ut sig till Iran, Pakistan och Europa”

Samir bär med sig smärtsamma minnen från sin traumatiska livssituation i Afghanistan men uppger också att det nya trygga landet han hoppats att få fly till, istället blev en tillvaro av ovisshet, rädsla och ångest – utan möjlighet att få slappna av. En återkommande tanke som infann sig hos Samir innan uppehållstillståndet var en rädsla att polisen skulle komma och sätta honom i förvar för att sedan utvisa honom till Afghanistan. Detta skräckscenario bar Samir på dagligen tills han fick beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen vilket resulterade i att han idag mår bättre.

”Jag tänkte att jag kunde få en ny chans nu när det nya lagen kom, jag kan få uppehållstillstånd och stanna och jag blev lite glad.”

Samir uttrycker sin tacksamhet till den nya lagen och beskriver den som livsavgörande då den räddade hans liv. Samtidigt uttrycker Samir även en stress för att återigen behöva göra en ny asylansökan efter 13 månader, vilket medför en ovisshet för hur hans framtid kommer se ut i december då en ansökan om förlängt uppehållstillstånd återigen behöver göras. Samir beskriver en kraftig känsla baserat på rädsla kring hur Migrationsverket kommer resonera, om de kommer förlänga hans uppehållstillstånd.

De krav som ställs på ensamkommande ungdomar om närvaro och godkända betyg i skolan är något som Samir ständigt tänker på vilket medför en känsla av stress över att inte missa något i skolan eftersom det kan påverka uppehållstillståndet.

”Jag känner stress även fast jag går varje dag i skolan, jag missar inte nått. Jag tvingar mig själv även fast jag mår dåligt eftersom det är bättre att jag går till skolan, så jag tvingar mig att vakna och gå till skolan.”

På frågan om det finns något som kunde förändras så uttryckte Samir den problematik som finns när ett uppehållstillstånd baseras på en prestation, att det medför ständig stress över att inte missa något. Han beskriver också hur jobbigt det är att både fokusera på studier och samtidigt känna en stress över att kanske inte få ett permanent uppehållstillstånd. Samir menar därav att det skulle vara bättre att individer som omfattas av den nya gymnasielagen enbart skulle fokusera på sina studier och att det inte fanns krav på individen för att få permanent uppehållstillstånd.

Respondent fem⁹⁶

Respondent fem, vidare refererad till som Allan, beskriver en hjärtskärande del ur sitt liv om hur hans pappa blivit mördad i hemlandet Afghanistan vilket medförde att en flykt var det enda alternativet. Allan är snart 20 år och bosatt i Linköping. Han beskriver flykten till Sverige som fylld med förhoppningar om att äntligen få finna en trygg plats utan en ständig rädsla över att själv bli mördad.

”Jag kommer aldrig åka till Afghanistan.”

Allan berättar om sin asylprocess med en besvikelse i rösten genom att betona att tiden efter första avslaget var tufft och att den medförde tankar av ovisshet. Efter första avslaget fick Allan inte bo kvar på sitt HVB-hem och en betungande rädsla över att behöva åka tillbaka till Afghanistan infann sig. Allan beskriver även den påfrestning som uppkom när intervjuerna hos Migrationsverket skulle ske eftersom vad som sades där skulle avgöra hans framtid, vilket medförde enorm stress. Nätterna innan intervjuerna kunde Allan inte sova, tankarna på att bli utvisad inpräntade sig i hans hjärna och dagarna efter intervjuerna var han kraftigt utmattad. Allan skildrar sin relation till handläggaren på Migrationsverket som dålig baserat på känslan av att bli missförstådd, stå ensam och ovetande då handläggaren inte kunde förstå hans historia.

”Jag som kommer från ett annat land och har problem i mitt hemland, jag vill bara berättar min historia, men när jag gick Migrationsverket och berättade min historia, fick jag till svara att det inte var tillräckligt för att stanna.”

Allan upplevde att handläggaren inte ville förstå den rädsla som han har inför en utvisning till Afghanistan vilket han beskriver som en besvikelse över att inte få sin röst hörd.

⁹⁶ Intervju med respondent fem genomfördes 2019-04-11.

Erfarenheterna från hur Migrationsverket har hanterat hans asylprocess påverkar även synen på den nya gymnasielagen genom att Allan uttrycker en glädje av att ha fått uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen, men med underton av rädsla i glädjen.

”Jag känner mig inte trygg, för att den här är bara 13 månader, men snart det kommer bli ett slut och jag vet inte vad som kommer att hända med min framtid, jag vet ingenting, jag känner mig inte trygg.”

Allans pappa blev som tidigare nämnts mördad i Afghanistan och Allan är övertygad om att samma livsöde kommer att hända honom om han utvisas. Känslan som Allan har är att hans liv ligger i någon annans händer, och i det här fallet i Migrationsverkets händer som misstror hans situation. Detta skapar en moralisk reflektion över hur rätten till liv kan ha försumrats i Allans asylärende.⁹⁷

Att inte känna sig trygg medför att Allan känner sig orolig och att det varje dag finns en rädsla att inte få stanna i Sverige, vilket är något som har påverkat hans hälsa enormt. För att bearbeta både traumat som skedde i Afghanistan och rädslan över att tvingas tillbaka dit och kanske gå samma väg till mötes som hans pappa så träffar han två psykologer som försöker behandla hans psykiska ohälsa.

”Det skulle vara bra om man fick snabbare beslut. Jag fick vänta länge, jag fick vänta två år på mitt första beslut, det skulle behövas bli kortare.”

Även de krav som ställs på ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen skapar stress för Allan.

”Det skapar mer stress, jag tänker vem kommer få jobb efter gymnasiet”

Kravet på ett arbete inom sex månader efter avslutade studier är något som Allan tänker på ofta eftersom det är något som han själv inte kan påverka. Han beskriver att närvaron och godkända betyg i skolan är något som han kan styra över eftersom det är individen som bestämmer om den vill gå till skolan eller inte men att få arbete är inget som går att styra över själv.

⁹⁷ Rätten till liv är en grundläggande rättigheter som fastslås i artikel 3 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1948.

”Jag kan gå till skolan varje dag men med jobb kan jag inte bestämma fast jag har utbildningen och jag har allt, och när man är klar är det inte helt säkert att man får ett jobb.”

Allan tillägger att det inte är lätt att få ett jobb inom sex månader och att individer som har fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen och som läser på språkintröduktion kommer få det ännu tuffare med jobb. Från början läste Allan fordonsprogrammet på gymnasiet då han är intresserad av bilar och såg sig själv arbeta med det i framtiden men på grund av just kravet med arbete bytte Allan inriktning till vård och omsorg eftersom det enligt honom är lättare att få arbete inom den branschen. Detta beskriver Allan som en orättvis situation eftersom arbete är ett krav som han känner sig inte kunna påverka. Allan vill göra allt som krävs för att få stanna i Sverige. Han förstår att skolgång behövs men att få ett jobb sex månader efter gymnasiet känns som ett skyhögt krav som han inte upplever sig kunna påverka eller klara av. Det är en av de punkterna Allan beskriver som problematiska med den nya gymnasielagen och väntetiden av ovisshet. Annars infinner sig en glädje och tacksamhet för den nya gymnasielagen.

”Det känns bra, men jag känner mig lite orolig om framtiden, jag valde min utbildning för att folk sa att det var lätt att få jobb med den utbildningen men istället ville jag läsa något annan. Så hade de inte varit ett krav med jobb hade jag valt en annan utbildning. Situationen tvingade mig att välja vård och omsorg och jobba inom vården.”

Hur den nya gymnasielagen upplevs

Under de fem individuella intervjuerna med respondenterna har gripande historier, minnen, tankar och erfarenheter presenterats. Historier innehållandes död, trauma, rädsla och en oro över att få fortsätta leva eller bli utvisad. Något alla respondenter har gemensamt är synen på en utvisning att det i princip är detsamma som en dödsdom.

Medan klasskompisarna kommer hem till ett tryggt hem och en bäddad säng så har flera av respondenterna fått utstå hemlöshet, föräldralöshet, misstro och fått beskriva sitt trauma om och om igen för att bli bedömda om det räcker för att få stanna. Detta kan ha bidragit till en ständig känsla av utanförskap för respondenterna samt en svårighet att integreras när de inte ens har ett hem att komma hem till. Samtidigt beskrivs det i flera intervjuer en fördel ur en integreringssynpunkt, hur den nya gymnasielagen öppnar upp för möjligheter att integreras i form av att behöva gå till skolan och lära sig språket.

En återkommande punkt i alla intervjuer är tacksamheten gentemot den nya gymnasielagen då den resulterat i ett uppehållstillstånd för samtliga respondenter och således räddat deras liv genom att få stanna i Sverige samt gett dem möjlighet att studera och etablera sig i samhället. Intervjuerna innehöll en grund på fem frågor som ställdes till alla respondenterna. Svaren var olika men det fanns flertalet gemensamma nämnare i respondenternas svar.

Den första frågan som ställdes till respondenterna var; Hur har din boendesituation sett ut under din asylprocess? Det som går att utläsa från intervjuerna är att alla respondenter har haft olika historier när det kommer till asylprocessen och hur den har påverkat respondenterna. En upplevelse som är gemensam för alla respondenterna är besvikelsen över hur de blivit behandlade i asylprocessen. Alla respondenterna har i dagsläget boende men alla beskriver hur svårt det har varit att hitta bostad innan de fått uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen. Flertalet av respondenterna har fått leva som hemlösa, utan en trygg punkt. Efter att respondenterna fyllt 18 år och fått första avslaget, så fick de inte längre bo kvar på HVB-hemmet. Respondent tre, Rashid beskriver om traumat som infann sig när Migrationsverket sa på hans födelsedag att han var tvungen att flytta därifrån vilket ledde till att han blev hemlös.

Den andra frågan som ställdes var; Hur såg dina första 15 månader ut i Sverige? Alla respondenter beskriver deras första tid i Sverige som bra, innehållandes en glädje och trygghetskänsla över att vara i Sverige. Alla fem respondenter fick börja skolan och därmed började de känna sig som en del av samhället. När respondenterna beskriver den första tiden innehåller deras meningar en känsla av hopp om att få stanna i Sverige. Det hoppet skulle sedan vändas till förtvivlan när första avslaget från Migrationsverket kom. Resultatet blev att alla respondenterna började må sämre och en rädsla över att bli utvisade till hemlandet började nagga på respondenterna välmående.

Den tredje frågan som ställdes var; Hur upplever du att din asylprocess har varit? De fem respondenterna beskriver en respektlös behandling av Migrationsverket genom att det inte upplevdes finnas någon vilja till förståelse från handläggare på Migrationsverket. Detta i kombination med ett bemötande utan medkänsla eller förståelse för situationen i Afghanistan medförde en frustration hos respondenterna att inte få sin röst hörd. Respondenterna upplevde även att det fanns en misstro till de trauman som de genomlidit, vilka bestod av döda föräldrar, krig, död och förödelse. Flertalet av respondenterna beskriver just den känslan som väldigt påtaglig, att bli bedömd utifrån sitt trauma och om det är tillräckligt eller inte för att få ett uppehållstillstånd. Samtliga respondenter beskriver också en utvisning som detsamma som en dödsdom, något som de inte funnit förståelse för hos Migrationsverket. Hur rätten till liv bortses från framkommer i intervju fem med Allan. Väntan på uppehållstillstånd innehöll psykisk ohälsa för alla respondenterna och ständiga tankar på om de skulle få stanna i Sverige och få leva eller bli utvisade och då gå en trolig död till mötes. Att ha sitt liv liggandes i händerna på en myndighet, som enligt respondenterna är oförstående medför en brist på tillit och kraftig ångest för respondenterna.

Den fjärde frågan som ställdes till respondenterna var; Hur ser ditt liv ut idag när du har fått beviljat uppehållstillstånd genom den nya gymnasielagen? Respondenterna uttrycker en lättnad över att ha fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen och möjligheten att få stanna i Sverige. Dock belyser de fem respondenterna den problematik som finns med att lagen är begränsad till 13 månader vilket medför en ovisshet om vad som kommer att hända efter 13 månader. Detta försakar att respondenterna känner en otrygghet. Känslan av att kanske inte få stanna kvar i Sverige finns fortfarande kvar hos respondenterna vilket gör att många av dem uttrycker en enorm stress och oro vilket medför att deras välbefinnande sätts på spel. Det krav som finns på ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen präglas av ständig oro, prestationsångest och en känsla av orättvisa

då kravet om fast anställning inom sex månader efter avslutade studier upplevs som orimligt och orättvist av respondenterna eftersom deras öde att få stanna i Sverige permanent bestäms utifrån en anställning.

Den femte frågan som ställdes var; Finns det något som skulle kunna förbättras inom den svenska asylprocessen och lagstiftningen? Det fanns tre saker som respondenterna anser behöver förändras inom den svenska asylprocessen. Det första är att väntetiden hos Migrationsverket måste bli kortare eftersom det skapar ovisshet och stress. Alla de fem respondenterna har fått vänta minst 15 månader på sitt första beslut från Migrationsverket vilket har kastat respondenterna mellan hopp och förtvivlan. Det andra som måste förändras är att vid 18-års ålder har ensamkommande ungdomar som fått avslag inte längre rätt att bo kvar på HVB-hemmet. Ungdomarna har då inte längre någon bostad utan blir hemlösa och försatta på gatan, vilket är något som måste förbättras så att ensamkommande ungdomar får rätt till en bostad och någonstans att kalla hem. Det tredje som skulle behöva förändras är att den nya gymnasielagen borde ha längre tidsintervall än 13 månader då det medför att individer som omfattas av den nya gymnasielagen måste söka om sitt uppehållstillstånd efter 13 månader. Respondenterna beskriver en otrygghet i att inte veta vad som kommer att hända efter de 13 månaderna, vilket påverkar deras välbefinnande negativt och skapar en psykisk påfrestning då rädslan att bli utvisade återigen gör sig påmind.

5. Kritisk granskning av den nya gymnasielagen

Benhabib är en politisk filosof som menar att människor på flykt från krig och konflikter inte får sina rättigheter tillgodosedda. Benhabib argumenterar för att stater runt om i världen måste respektera människovärdet under alla förhållanden och behandla människor som rättighetsbärare.⁹⁸ Sverige har tidigare haft en generös asyllagstiftning med utlänningslagen som beaktade bestämmelserna övrig skyddsbehövande och synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter för att få uppehållstillstånd i Sverige. Efter flyktingströmmen 2015 förändrades Sveriges asyllagstiftning vilket resulterade i att den tillfälliga lagen trädde i kraft som inte beaktar bestämmelserna övrig skyddsbehövande och synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter. Ensamkommande ungdomar som anlant till Sverige innan lagen trädde i kraft skulle ha fått sina asylärenden prövade enligt utlänningslagen men Migrationsverkets långdragna handläggningstider medförde att de fick sina asylärenden prövade enligt den tillfälliga lagen och de flesta fick avslag på sin asylansökan. För att ge ensamkommande ungdomar en rättvis chans till ett uppehållstillstånd i Sverige trädde 2018 den nya gymnasielagen i kraft, men har lagen stärkt respekten för ensamkommande ungdomars människovärde?

I forskning av Hannah Bradby, Kristin Liabo, Anne Ingold och Helen Roberts konstateras hur viktigt socialtjänstens arbete blir för ensamkommande barn och ungdomar då de kommer till ett nytt land själva. Forskningen visar att kontinuitet och förtroende är två begrepp som måste genomsyras inom socialtjänstens arbete för att ensamkommande ungdomar ska känna tillit för myndigheten.⁹⁹ I svensk kontext är socialtjänsten en myndighet som ensamkommande barn och ungdomar kommer i kontakt med efter att de anlant till Sverige. Eftersom ensamkommande ungdomar anländer till Sverige utan stöttande föräldrar i asylprocessen så blir bemötandet från socialtjänsten väldigt viktigt och avgörande för hur ungdomarna mår under sin asylprocess. I och med att ungdomarna kommer ensamma så finns det ett behov av att någon vägleder i processen med att integreras i samhället. Således är det fundamentalt att ensamkommande ungdomar känner en tilltro för socialtjänsten. De fem respondenterna som intervjuades ger stöd åt detta när de beskriver att de alla har haft en relativt bra relation till socialtjänsten och att bemötandet därifrån har upplevts som bra och att det fanns en vilja till att hjälpa ungdomen. Detta har medfört att respondenterna känner en tillit till Socialtjänsten och deras arbete. Däremot beskriver alla respondenterna att de upplever att Migrationsverket

⁹⁸ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, s. 90.

⁹⁹ Bradby, Liabo, Ingold, Roberts, "Visibility, resilience, Vulnerability in young migrants", s. 14-15.

har varit en myndighet som behandlat dem respektlöst då de inte fått sina röster hörda. Respondenterna beskrev även att det inte existerat någon förståelse från handläggarna på Migrationsverket att en utvisning till hemlandet skulle få livsavgörande konsekvenser. Ingen av respondenterna vill bli tillbakaskickade till Afghanistan då de fruktar för sina liv vid en eventuell utvisning och landet inte är en säker plats enligt dem. Detta medför att rätten till liv som är en av de mest grundläggande rättigheterna inom mänskliga rättigheter inte respekteras, vilket kan styrkas med forskning som Lundberg och Lind har gjort om barn i asylprocessen. Det som framkom var att Migrationsverket är en myndighet som inte beaktar barnets bästa i asylärenden.¹⁰⁰

För att förstärka mänskliga rättigheter förespråkar Namli att de tre dimensionerna etik, politik och juridik måste interagera med varandra, men att på senare tid har den moraliska dimensionen fått mindre utrymme.¹⁰¹ Enligt mig är den nya gymnasielagen ett exempel på när politiska avvägningar inte har tagit hänsyn till moralen. Lagen genererar en uppfattning av en forcerad reform för ensamkommande ungdomar som inte fick en rättvis prövning i sina asylärenden. Lagstiftaren har därmed inte tänkt igenom lagen och hur den skulle påverka ensamkommande ungdomar utifrån ett etiskt perspektiv, utan lagen har enbart en politisk nyans. Enligt prop.2017/18:252 ställde sig olika remissinstanser kritiska till den nya gymnasielagen då den är otydlig vilket medför att det är svårt att förutse vilket utfall som lagen de facto skulle få. En annan aspekt som lyfts var om det är etiskt rätt att låta datumet när den ensamkommande anländer till Sverige ha en avgörande roll om ungdomen skulle omfattas av lagen eller inte.¹⁰²

Trots kritiken trädde den nya gymnasielagen i kraft och blev en ny chans för ensamkommande ungdomar att få en rättvis prövning av sina uppehållstillstånd i Sverige. För att undersöka vilka effekter som den nya gymnasielagen haft på ensamkommande ungdomar intervjuades fem respondenter som fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen. Efter intervjuerna fick jag en inblick i hur utsatta ensamkommande ungdomar är när det kommer till att få en boende. Respondent tre, Rashid berättade om livet som hemlös innan han nu fått boende genom en frivilligorganisation.

¹⁰⁰ Lundberg och Lind, *Technologies of displacement and children`s right to asylum in Sweden*, s. 197-198.

¹⁰¹ Namli, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*, s. 9.

¹⁰² Prop.2017/18:252, s. 28.

I prop. 2017/18:252 resonerar regeringen att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen har fått uppehållstillstånd och därmed skall de hitta boende på egen hand.¹⁰³ Den problematik som finns med boendefrågan är att det i min mening inte går att likställa svenska ungdomar som ska hitta en egen bostad med ensamkommande ungdomar. Majoriteten av svenska ungdomar har ett skyddsnät i Sverige med familj och vänner som kan hjälpa till med bostad. Därmed finns det inte många svenska ungdomar som riskerar att hamna på gatan. Det är något som ensamkommande ungdomar riskerar att göra när de fyllt 18 år då deras skyddsnät försvinner i form av Migrationsverket och socialtjänsten som har bistått dem med bostad tills den dagen de fyller 18 år och anses vara vuxna. Det blir då upp till den ensamkommande ungdomen att själv hitta en bostad vilket blir komplext då det ofta inte finns något etablerat kontaktnät i Sverige. Därmed ökar risken att bli hemlös.

I forskning gjord av Wernesjö lyfts aspekten att känna tillhörighet i samhället för ensamkommande barn och ungdomar och att bostad har en påtaglig inverkan i känslan av tillhörighet.¹⁰⁴ Det är enligt mig grundläggande att ensamkommande barn och ungdomar får rätt förutsättningar för att känna sig inkluderade i samhället. Boende är en aspekt som ökar möjligheten att känna trygghet. Om ensamkommande ungdomar inte får möjlighet till ett boende så kommer det medföra en risk för en känsla av exkludering från samhället vilket för med sig ett direkt utanförskap. Detta är något som lagstiftaren borde beaktat innan lagen trädde i kraft. Istället har det medfört en spänning mellan staten och kommunerna om vem som ska vara ansvarstagande för ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen. Lundberg belyser i sin forskning spänningen mellan kommuner och staten efter att den tillfälliga lagen trädde i kraft, då det inte är tydligt vem som ska ta det främsta ansvaret för ensamkommande barn och ungdomar. Lundbergs slutsats indikerar att spänningen är en faktor som försvårar möjligheten för ensamkommande barn och ungdomar att få sina rättigheter tillgodosedda.¹⁰⁵

Boendefrågan medför att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen hamnar mellan stolarna hos olika myndigheter efter att de har fyllt 18 år. Det framgår i intervjuerna att respondenter har fått boende antingen på egen hand eller genom frivilligorganisationer. Sålunda har ansvaret för ensamkommande ungdomars boendesituation

¹⁰³ Prop. 2017/18:252, s. 56.

¹⁰⁴ Wernesjö, *Conditional Belonging: Listening to Unaccompanied Young Refugees Voices*, s. 74.

¹⁰⁵ Lundberg, *Management of "the unaccompanied" in search of a right-based approach in the context of Swedish "crisis politics"*, s. 272.

förskjutits till civilsamhället. Det ska dock framhållas att den nya gymnasielagen har underlättat för ensamkommande ungdomar att få bostad då lagen ger rätt till studiestöd från Centrala studienämnden (CSN) vilket möjliggör för bidrag och lån som kan användas till att betala hyra.¹⁰⁶ Däremot har långt ifrån alla ensamkommande ungdomar fått en bostad och det finns fortfarande ungdomar som är hemlösa och bor på gatan. Konsekvenserna som hemlösheten kan medföra är bland annat brottslighet i utbyte för tak över huvudet.

Jag skulle vilja argumentera med stöd från Habermas tolkning av människovärdet om lika respekten för alla.¹⁰⁷ Att det hade behövts ett ställningstagande i lagen som främjar boendesituationen för ensamkommande ungdomar. Det hade även behövts en redogörelse för vilket ansvar som kommunerna ska ha när det kommer till bostad för ensamkommande ungdomar efter att de har fyllt 18 år. Enligt mig är detta en brist i lagen som påverkar alla individer som omfattas av den nya gymnasielagen då det är individer som försätts på gatan då de inte har samma förutsättningar att få en bostad som svenskar vilket medför att människovärdet och lika respekt för alla tenderar att försummas. I förarbetet till den nya gymnasielagen finns ingen noggrann granskning om den utsatthet som finns när det kommer till bostad för ensamkommande ungdomar. Det primära med införandet av den nya gymnasielagen var enbart att låta ensamkommande ungdomar få en möjlighet till att studera. Därmed kan den nya gymnasielagen kännas framtvungad på grund av de brister som uppkom efter den tillfälliga lagen med långdragna handläggningstiderna på Migrationsverket.

Lika respekt för alla ställs på sin spets när den nya gymnasielagen kräver att de ensamkommande ska ha etablerat sig på arbetsmarknaden sex månader efter avslutade studier för att kunna få beviljat permanent uppehållstillstånd. Alla fem respondenterna ansåg att detta var orimligt och orättvist då det generellt är svårt att få jobb. Därmed upplevs kravet som att lagstiftaren vill begränsa möjligheten att få permanent uppehållstillstånd. Kravet medför att individen är beroende av att få ett arbete för att stanna i Sverige och konsekvenserna vid utebliven anställning är att individen riskerar att behöva lämna landet.

Habermas resonerar att människovärdet är ett samband mellan den moraliska idén om lika respekt för alla människor och den rättsliga innebörden i mänskliga rättigheter, därmed

¹⁰⁶ CSN. "För dig som är flykting eller god man för ensamkommande barn", 2019-05-03
https://www.csn.se/bidrag-och-lan/for-din-situation/utlandsk-medborgare/ny-i-sverige/for-dig-som-ar-flykting-eller-god-man-for-ensamkommande-barn.html#expand:svid10_47df78271623dce716b49f,
besökt, 2019-05-02.

¹⁰⁷ Habermas, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, s. 470.

behöver människovärdet implementeras i lagar.¹⁰⁸ Om människovärdet hade genomsyrats i den nya gymnasielagen skulle det bidragit till att kravet om jobb inte skulle få en avgörande roll i lagen. Att uppleva en särbehandling är något som strider emot människovärdesprincipens krav på lika respekt för alla. Enligt den nya gymnasielagen blir det upp till arbetsgivaren att avgöra om den ensamkommande ungdomen ska få ett permanent uppehållstillstånd, i och med detta så ställs den moraliska frågan på sin spets. Därmed ställer jag mig funderande till om detta krav är etiskt rätt? I och med att respondenternas uttryckte en frustration över att deras framtida öde inte är något som de själva kan styra över. För min del är jag kritisk till detta krav och menar på att kravet inte ger ensamkommande en rättvis chans att få ett permanent uppehållstillstånd.

Ett annat krav som ställs på ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen är närvaro och betyg och nu inför sommaren 2019 ska de första betygen sättas. Det har därför nu börjat komma upp till ytan, det etiska dilemmat som lärare ställs inför då individer som omfattas av den nya gymnasielagen måste ha godkända betyg och bra närvaro i skolan. Den problematik som detta medför är att betygen som ges får en avgörande roll om den ensamkommande ungdomen får ett förlängt uppehållstillstånd eller inte.¹⁰⁹ Enligt mig respekterar inte kravet på betyg människors lika värde, då det medför att betygens innebörd skiljer sig mellan ungdomar som har svenskt medborgarskap som inte har något att förlora på betygen medan de ensamkommande ungdomarnas som omfattas av den nya gymnasielagen fortsatta liv i Sverige hänger på betygen.

De individer som omfattas av den nya gymnasielagen anlände till Sverige som barn och utan familj vilket medför en utsatthet då de fått lära sig allt på egen hand. Respondenterna som intervjuades beskrev rädslan över att behöva återvända till Afghanistan då deras familjer inte ens bor kvar där vilket ökar risken att de blir dödade. Därmed är det enligt mig fundamentalt att ensamkommande ungdomar får en rättvis chans att stanna i Sverige genom att det sker med krav som är realistiska för den ensamkommande ungdomen att uppnå.

Den nya gymnasielagens största brist ur ett etiskt perspektiv är uppehållstillståndets tillfälliga karaktär vilket gör att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen måste förnya sitt uppehållstillstånd efter 13 månader under en treårs period. Det kan tänkas leda till att ensamkommande ungdomar under den tiden som de omfattas av den nya

¹⁰⁸ Habermas, *The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights*, s. 470.

¹⁰⁹ SVT nyheter, "Om lärare kritiska mot den nya gymnasielagen" 2019-04-08
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/nya-gymnasielagen-kanns-helt-orimligt>, besökt, 2019-05-05.

gymnasielagen har en ständig rädsla för att bli tillbakaskickade till Afghanistan. Med anledning av att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen är en särskilt utsatt grupp finns även en risk att den tillfälliga karaktären medför psykisk ohälsa.

Benhabib belyser att migration är något som tillför arbetskraft och kunskap i samhället då det medför ett mångkulturellt perspektiv som förstärker förståelsen för rättigheter.¹¹⁰ Genom att lagen har en tillfällig karaktär får det konsekvenser för möjligheterna till integrering, då det finns en ovisshet om individen får stanna. Om staten istället skulle se ensamkommande ungdomar som individer som tillför samhället istället för en belastning skulle uppehållstillståndet inte haft en tillfällig karaktär enligt mig.

Benhabib förespråkar att flyktingars och asylsökandes politiska rättigheter måste stärkas så att de får en chans att delta i den politiska sfären.¹¹¹ Den nya gymnasielagens tillfälliga karaktär medför en exkludering från samhället då individer som omfattas av den nya gymnasielagen inte kan delta i den politiska arenan på samma sätt som människor som är svenska medborgare.¹¹² För de fem individerna som intervjuades fanns en strävan efter att få ett medborgarskap i Sverige och kunna påbörja ett nytt liv på riktigt utan en rädsla att bli tillbakaskickade till Afghanistan. Enligt min mening borde Sverige våga investera i de ensamkommande ungdomarna som fått beviljat uppehållstillstånd i Sverige och se dem som individer som kan tillföra något viktigt till samhället. För att möjliggöra det måste det finnas en moralisk tro från lagstiftaren om att de individer som omfattas av den nya gymnasielagen är en tillgång och några som även kan tillföra ett mångkulturellt perspektiv i samhället. Därmed anser jag att det är viktigt att lagstiftningen möjliggör för ensamkommande ungdomar att kunna bli medborgare så att de får tillgång till rätten att rösta i riksdagsval och därmed sina politiska rättigheter tillgodosedda. Benhabib betonar att medborgarskapet har en stor inverkan på politiska rättigheter och argumenterar för att människors rättigheter måste vara oberoende av ett medborgarskap och istället låta människovärdet bli avgörande i rätten till rättigheter.¹¹³ Detta är något som jag anser skulle stärka både mänskliga rättigheter och människovärdet.

Den tillfälliga karaktären som den nya gymnasielagen har, medför att respondenterna som intervjuades känner en stress och ovisshet av att inte veta vad som kommer ske i framtiden

¹¹⁰ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizen*, s. 90.

¹¹¹ Ibid, s. 1.

¹¹² Ibid, s. 2.

¹¹³ Ibid, s. 168.

vilket påverkade deras välmående negativt. Det finns en oerhörd rädsla att bli tillbakaskickade till ett land där de inte känner någon och risken för att bli dödade är hög då respondenterna beskriver på olika sätt varför de inte vill tillbaka. Därmed skulle en utvisning kunna likställas med att rätten till liv försummas.¹¹⁴

Om det är moraliskt rätt att ha en tillfällig karaktär på den nya gymnasielagen är ett diskussionsämne som uppkommit under studien. 13 månader kan objektivt uppfattas som en som en lång period. För att få en förståelse kring hur ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen upplever 13 månader behövs deras perspektiv lyftas fram. De fem respondenterna som intervjuades betonar att deras liv sätts på spel vid en utvisning till Afghanistan då det finns risk för att de blir dödade. Detta har medfört att respondenternas 13 månader av väntan är en stressfylld fas som präglas av ovisshet. Med detta i åtanke kan 13 månader i det här sammanhanget, upplevas som en relativt kort period när det handlar om liv eller död. Lagstiftaren kan därmed uppfattas ha varit förhållandevis godtycklig i valet att låta ensamkommande ungdomar enbart få beviljat uppehållstillstånd 13 månader i taget enligt den nya gymnasielagen.¹¹⁵ En gymnasial utbildning är på tre år. Således borde ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen fått ett uppehållstillstånd som gäller hela studietiden, grundat på den moraliska aspekten som framkommer under intervjuer med respondenterna då deras självkänsla, välbefinnande och liv starkt påverkats av den ovisshet som den tillfälliga karaktären den nya gymnasielagen har.

En intressant aspekt som Habermas belyser i resonemanget om skillnaden mellan de moraliska och juridiska handlingarna när en individ står inför ett val. Moraliska handlingar innebär att individen ställer sig frågan vad hon är skyldig en annan individ oberoende den sociala statusen, därmed görs det moraliska valet inte själviskt. Detta skiljer sig från det rättsliga samhället där skyldigheter skapas som ett resultat av krav som staten har på en individ.¹¹⁶ Det här resonemanget skulle jag vilja sätta i relation till den nya gymnasielagen. Även lagstiftaren bör ta hänsyn till moraliska avvägningar och ställa sig frågan vad den är skyldig ensamkommande ungdomar oberoende deras sociala status. Det skulle enligt min mening ställa moraliska krav på lagstiftaren, vilket skulle medföra att moraliska avvägningar

¹¹⁴ Artikel 3 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna fastslås ”var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet”.

¹¹⁵ Detta är något som även Lagrådet reflekterar över i Lagrådets yttrande, 2018-03-28, <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/lagradet-attachments/Ny%20resegarantilag.pdf>, besökt 2019-03-03, s. 4.

¹¹⁶ Habermas, *The concept of human dignity and the realistic utopia of human rights*, s. 472.

beaktas för att tillgodose ensamkommande med lika respekt för alla och den moraliska handlingen skulle ligga till grund för det.

Att inkludera moraliska avvägningar bör enligt min mening vara fundamentalt när det kommer till lagstiftning som ska skydda utsatta grupper. Den moraliska dimensionen saknas i den nya gymnasielagen då flyktingars människovärde inte i tillräckligt hög grad respekteras eftersom lagstiftaren inte behandlar ensamkommande ungdomar i enlighet med att de är människor utan i egenskap av att det är flyktingar. Därmed stiftades en ny lag som fått en tillfällig karaktär. I prop. 2017/18:252 framgår att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen är särskilt utsatta.¹¹⁷ Jag ställer mig kritisk till att en grupp människor som har identifierats som särskilt utsatta inte får rätt förutsättningar till att integreras och möjlighet att känna hopp inför framtiden. Det är anmärkningsvärt att lagstiftaren inte beaktat att ensamkommande ungdomar tenderar till att må psykiskt dåligt över den ovisshet som ett tillfälligt uppehållstillstånd medför. Det går därmed att ifrågasätta om ensamkommande ungdomar har fått ett drägligt liv även fast de fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen.

Ett alternativ som skulle kunna stärka ensamkommande ungdomars människovärde är Namlis öppna universalism som innebär att moralen blir normgivande och inte bara ett sakligt begrepp inom politiken och juridiken.¹¹⁸ Den politiska viljan att förändra och förbättra mänskliga rättigheter behövs tillsammans med ett rättsligt skydd, men moralen måste finnas för att minska risken för maktmissbruk. Den politiska viljan är viktig för att flyktingpolitiken i Sverige ska fungera. Istället för att ha en politisk vilja att hjälpa människor på flykt och verkligen tillgodose deras rättigheter, var den politiska viljan att åtstrama asyllagstiftningen och enligt min uppfattning fanns det ingen direkt politisk vilja att förbättra förutsättningarna för asylsökande. En öppen universalism däremot utgår ifrån att moralen ska ligga till grund för politiken vilket minskar risken för korruption och maktmissbruk.¹¹⁹

Öppen universalism skulle bli ett instrument för moralen och juridiken att kritisk granska politiska beslut för att förhindra att politiken blir en ren maktkamp.¹²⁰ Syftet med öppen universalism är att den moraliska dimensionen ska skydda mänskliga rättigheter från

¹¹⁷ Prop. 2017/18:252, s. 30.

¹¹⁸ Namli, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*, s. 59.

¹¹⁹ Ibid, s. 61.

¹²⁰ Ibid, s. 21,61.

maktmissbruk.¹²¹ Skulle den moraliska dimensionen främjas skulle det medföra en balans mellan etik, politik och juridik. Därmed skulle den nuvarande asyllagstiftningen som systematiskt utesluter möjligheten till att bli medborgare ifrågasättas, då ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen inte får en möjlighet att rösta i riksdagsval eftersom de inte är svenska medborgare. Lagens tillfälliga karaktär och kravet som ställs på att ungdomen ska etablera sig på arbetsmarknaden sex månader efter avslutade studier för att få ett permanent uppehållstillstånd, är två aspekter som försvårar möjligheten att bli svensk medborgare.

Jag anser att en öppen universalism skulle bidra till att människovärdet skulle tillgodoses i högre grad då lagstiftaren skulle behöva beakta den moraliska dimensionen vid stiftandet av lagar. En öppen universalism skulle även medföra en förändring då Sverige har ett rättspositivistiskt tillvägagångssätt som innebär att moraliska omdömen inte läggs till grund för lagstiftningen vid tolkningen av gällande rätt.

Jag vill påstå att det idag finns en spänning mellan asylrätten och den rådande asyllagstiftningen som finns i Sverige. Då flyktingkonventionen som Sverige har ratificerat inte efterföljs blir konsekvensen att människor som flytt och söker asyl inte får sina rättigheter tillgodosedda. Därmed fallerar även respekten för människovärdet. Skulle en öppen universalism appliceras skulle inte länder fatta politiska beslut som strider mot konventionsåtaganden. Istället skulle politiken och juridiken beakta moralen och på så sätt skulle moralen tillsammans med politiken bli en vision att förändra och förbättra människors rättigheter och juridiken det rättsliga skyddet.

Benhabib belyser att det finns en spänning mellan att stater har ett ansvar att tillgodose människor deras rättigheter men det finns även ett egenintresse i staters agerande inom migration.¹²² Enligt mig blir det tydligt i den nya gymnasielagen att det underliggande finns en stävan efter att tillgodose statens egenintresse då lagen enbart medför ett tillfälligt uppehållstillstånd i Sverige. Därmed finns ingen politisk vilja att verkligen ge ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen en möjlighet till permanent uppehållstillstånd. Den största anledningen till Sveriges åtstramning i asyllagstiftningen var för att prioritera kvalitén på mottagandet. Dock vittnar respondenterna

¹²¹ Namli, *Human Rights as Ethics, Politics and Law*, s. 61.

¹²² Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizen*, s. 91.

om vilken negativ påverkan som mottagandet har haft på dem vilket medfört att kvaliteten på mottagandet som regeringen utlovade kan ifrågasättas. Mottagandet är enligt min mening något som ska sträcka sig tills individen har etablerat sig i Sverige. Det som inte har tagits hänsyn till är att ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen var under 18 år när de anlände till Sverige och att de har flytt från krig och konflikter vilket i sig är ett trauma. De är därmed särskilt utsatta och där har lagstiftningen brutit då det inte beaktats den utsatthet som finns.

Det framkom i intervjuerna att respondenterna upplever en ambivalens inför vad den nya gymnasielagen inbringat då den gett upphov till ett uppehållstillstånd men ställer orättvisa krav på individen. I ljuset av det upplever jag att den nya gymnasielagen inte varit tillräckligt genomtänkt då den ger sken av att vara en lösning för att rätta till konsekvenser som den tillfälliga lagen medförde; att inte tillgodose ensamkommande ungdomar deras rätt till asyl. Respondenterna gav en inblick i deras asylprocesser och skapade en förståelse kring hur fundamental den moraliska dimensionen är och hur den har brutit i den nya gymnasielagen genom de effekter som den gett på ensamkommande ungdomar som fått beviljat uppehållstillstånd genom den.

Den nya gymnasielagen blev en ny chans för ensamkommande ungdomar att få beviljat uppehållstillstånd i Sverige. Lagen har brister då den har en tillfällig karaktär som medför känslor av både hopp och förtvivlan men även känslor av ovisshet vilket inte är mänskligt att behöva utstå när det som står på spel är livsavgörande. Boendesituationen för ensamkommande har även varit problematisk då lagen inte har beaktat den aspekten. De krav som ställs på de ensamkommande ungdomarna med betyg, närvaro och arbete inom sex månader är höga och nästintill omöjliga att uppnå vilket medför stress, ovisshet och indirekt särbehandling. Den nya gymnasielagen har därmed enligt min mening inte stärkt respekten för ensamkommande ungdomars människovärde.

6. Slutsatser

I det här kapitlet kommer jag att presentera studiens slutsatser, om den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde. Uppsatsen kommer att avslutas med att jag resonerar kring hur svensk asyllagstiftning kan reformeras och bli kompatibel med etik.

6.1 Vad som har framkommit från studien

Under 2015 tog Sverige emot 162 877 asylsökningar varav 35 369 var ensamkommande barn, vilket medförde stora påfrestningar på asylsystemet. Detta medförde ett förändrat ställningstagande från regeringen inom asyllagstiftningen och den tillfälliga lagen trädde i kraft vilket begränsade möjligheten till asyl i Sverige. De som blev hårdast drabbade var de ensamkommande ungdomarna. Detta medförde att den nya gymnasielagen infördes för att ge ensamkommande ungdomar en ny chans att få beviljat uppehållstillstånd i Sverige. Studiens avsikt har varit att undersöka om den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommandes människovärde. För att behandla den frågan har jag utformat tre underliggande frågeställningar som diskuteras i studien.

Den första frågan handlar om hur vi kan förstå uppkomsten av den nya gymnasielagen. Det som har framkommit är att Sverige tidigare haft en relativt generös asyllagstiftning som tillgodosatt människors rätt att söka asyl genom att utlänningslagen beaktar bestämmelserna övriga skyddsbehövande och synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter i asylärende. Efter flyktingströmmen 2015 lagstiftades den tillfälliga lagen som stramade åt rätten till asyl, detta genom att inte beviljat uppehållstillstånd till övriga skyddsbehövande. Lagen har även medfört att uppehållstillstånd på grund av synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter enbart beviljas om det strider mot konventionsåtagande att avvisa eller utvisa individen. Den tillfälliga lagen slog hårdast mot ensamkommande ungdomar då många fick avslag på sin asylansökan. För att ge ensamkommande ungdomar en ny chans att få beviljat uppehållstillstånd infördes den nya gymnasielagen. Avsikten med lagen var att ge ensamkommande ungdomar en ny möjlighet till att beviljas uppehållstillstånd genom att studera i Sverige. Detta eftersom de långdragna handläggningstiderna på Migrationsverket medförde att ensamkommande ungdomar hunnit fylla 18 innan första beslutet och fick sina asylärenden prövade enligt den tillfälliga lagen istället för utlänningslagen.

Vad gäller fråga två, angående vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på ensamkommande ungdomar så intervjuades fem respondenter som beskrev en tacksamhet över att ha fått en möjlighet att få beviljat uppehållstillstånd enligt lagen och därmed en ny möjlighet att stanna i Sverige. Den nya gymnasielagen har dock medfört konsekvenser när det gäller boendesituationen. De ställs även orättvisa krav som godkända betyg och närvaro för att få förlängt uppehållstillstånd och arbete inom sex månader efter avslutade studier för att få ett permanent uppehållstillstånd. Lagens tillfälliga karaktär medför en ovisshet och stress för ensamkommande ungdomar. Respondenterna vittnar även om att det skett kränkningar av deras människovärde genom sättet som de har blivit behandlade på hos Migrationsverket. Det har funnits en ignorans för rätten till liv eftersom handläggarna på Migrationsverket inte tagit hänsyn till att en utvisning skulle innebära en dödsdom för respondenterna. Slutsatserna som går att dra utifrån intervjuerna är att det finns en avsaknad av moraliska avväganden i den nya gymnasielagen utifrån vad de fem ensamkommande ungdomarna beskriver.

Den tredje frågan undersöker om den nya gymnasielagen har stärkt ensamkommande ungdomars människovärde. Utifrån det etiska perspektiv som har genomsyrat studien har det framkommit att den nya gymnasielagen inte har stärkt ensamkommande ungdomars människovärde. Det finns luckor i den nya gymnasielagen som medför att människovärdet inte i tillräckligt hög grad respekteras. Habermas perspektiv på respekteten för individens människovärde innebär att individen ställer sig frågan om vad hon är skyldig en individ oberoende av den sociala statusen och därmed finns lika respekt. Skulle lagstiftaren utgått ifrån detta när den nya gymnasielagen stiftades så skulle den moraliska dimensionen fått ett större utrymme i lagen och lagstiftaren hade varit tvungen att ställa sig frågan vad de är skyldiga de ensamkommande ungdomarna utifrån ett moraliskt perspektiv. Därmed hade människovärdet kunnat stärkas då lagen hade tillgodosett ensamkommande ungdomar med livsvillkor som möjliggör ett drägligt liv. Lagstiftaren har dock ignorerat detta vilket har medfört konsekvenser utifrån ett etiskt perspektiv då respondenterna beskriver att deras liv fortfarande präglas av stress och ångest över att bli tillbakaskickade till Afghanistan, då uppehållstillståndet har en tillfällig karaktär och ställer orättvisa krav.

En öppen universalism där den moraliska dimensionen finns som ett skydd för att motverka politiskt maktintresse är något som skulle behövas för att stärka ensamkommande ungdomars människovärde. Det ska beaktas att den nya gymnasielagen är ett resultat av den restriktiva flyktingpolitik som förekommit i Sverige med den tillfälliga lagen. Därmed är det av stor vikt

att maktintressen inte får övertaget, då det finns risk för att flyktingar och asylsökande blir marginaliserade. Det är därmed angeläget att asyllagstiftningen tillgodoser människors rättigheter. Således måste den moraliska dimensionen få en avgörande roll inom beslutfattande för att lagar skall återspegla humanitära aspekter för att stärka människovärdet och lika respekt för alla. Benhabib visar att flyktingar och asylsökande inte får möjlighet att åtnjuta sina politiska rättigheter då detta enbart kan tillgodoses om individen är medborgare vilket blir problematiskt för flyktingar och asylsökande som inte har ett medborgarskap i det nya landet. Den tillfälliga karaktär som den nya gymnasielagen och kravet om arbete inom sex månader efter avslutade studier för att kunna få ett permanent uppehållstillstånd medför att det är nästintill omöjligt att bli svensk medborgare. Ensamkommande ungdomar som omfattas av den nya gymnasielagen får därmed inte sina politiska rättigheter tillgodosedda och det sker en åtskillnad mellan medborgare och icke-medborgare vilket skulle kunna förbättras genom ett politiskt medlemskap som alla människor får tillgång till inklusive flyktingar och asylsökande.

Det är komplext att bedöma hur den nya gymnasielagen förhåller sig till respekten för ensamkommande ungdomars människovärde, då lagen har medfört att ensamkommande ungdomar har fått en ny möjlighet att få uppehållstillstånd i Sverige genom studier. Detta innebär en viss respekt för deras värde, men utifrån de brister som lagen har går det att dra slutsatserna att den nya gymnasielagen inte respekterar de ensamkommande ungdomarnas människovärde i tillräckligt hög utsträckning. Slutsatsen grundas i att lagen fick kritik redan i förarbetet, att det fanns en otydlighet i tillämpningen. Det har även framgått att det är relativt godtyckligt att lagen enbart gäller i tre år. Icke-statliga organisationer har varit starka förespråkare till att lagen har en avsaknad av ett humant perspektiv då datumet när den ensamkommande ungdomen anlände till Sverige har en stor del i lagen. Lagstiftaren valde dock att bortse från den kritiken och lagen trädde i kraft. De konsekvenser som lagen har medfört återspeglar en avsaknad av den moraliska dimensionen då ensamkommande inte har fått rätt förutsättningar till ett drägligt liv i Sverige, vilket har medfört att ensamkommande ungdomar har blivit åsidosatta i samhället. För att ensamkommande ungdomar ska känna tillhörighet i samhället måste det finnas en strävan efter lika respekt för alla, vilket den nya gymnasielagen brister i. Lagen uttrycker därför inte en tillräckligt hög grad av respekt för ensamkommande ungdomars människovärde, vilket resulterar i att de inte får en värdig andra chans.

6.2 Att blicka framåt inom svensk asyltagstiftning

Syftet med denna studie är att lyfta fram ensamkommande ungdomars människovärde kopplat till den nya gymnasielagen. I studien framkommer att den nya gymnasielagen inte respekterar detta värde i tillräckligt hög grad. Ensamkommande ungdomars människovärde behöver fortfarande stärkas eftersom de inte kan anses ha fått ett drägligt liv i Sverige. Ett intressant område som inte har tagits upp men som vore viktigt att studera vidare är – Hur det ska göras? Nedan ger jag därmed en liten överblick kring hur ensamkommande ungdomars och flyktingars människovärde kan stärkas genom några åtgärder som diskuteras bland forskare, teoretiker och olika organisationer.

UNHCR som är FN:s flyktingorgan rapporterar att krig, konflikt och förföljelser är något som fortfarande tvingar människor på flykt från sina hem. De flesta människor som försätts på flykt tvingas bort från sina hem men blir kvar i landet vilket benämns som internflykting, eller så flyr individen till ett grannland som inte är i Europa. Trots det faktum att färre människor numera söker sig till Europa så omkommer alltför många människor under den riskfyllda flykten till en ny trygg framtid. UNHCR menar att människor som är på flykt fortfarande blir stoppade och utsatta för olika typer av övergrepp vid de aktuella landgränserna, samt att många av dem som söker skydd i Europa blir stoppade eller inte släpps in.¹²³

UNHCR proklamerar att detta är något som måste förändras och att Europeiska unionen (EU) måste börja ta ansvar för de människor som är på flykt. För att förändra hur flyktingar och asylsökande blir behandlade av länder i Europa och EU har UNHCR utformat sju uppmaningar till det nya Europaparlamentet för att försäkra ett gott flyktingmottagande. Uppmaningarna kan ses som ett verktyg som ger stöd till de länder som har tagit emot flest flyktingar, samt ger rekommendationer kring hur en rättvisare fördelning kan ske när det gäller ansvaret att hjälpa de som tvingats fly sina länder. Det finns även ett behov av att stödja länder utanför Europa för att minska antalet farliga resor då fler flyktingar tar sig till länder som inte ligger inom Europa. Således menar UNHCR att EU kan hjälpa till att finna långsiktiga möjligheter för flyktingar att inte bara överleva utan att få leva ett bra liv. Genom samarbete mellan EU-länderna utifrån det sju uppmaningarna kan människor som är på flykt

¹²³ UNHCR, “UNHCR:s sju uppmaningar till nya Europaparlamentet”, 2019-04-16, <https://www.unhcr.org/neu/se/25603-unhcrs-sju-uppmaningar-till-det-nya-europaparlamentet.html>, besökt 2019-05-10.

anlända på ett säkert och humant sätt som fungerar för både dem som är på flykt och de länder som tar emot dem.¹²⁴

Den första av uppmaningarna är att skydda människors rätt till säkerhet och möjlighet att söka asyl, samt att de mänskliga rättigheterna alltid ska gälla och respekteras. Den andra uppmaningen är att det måste skapas rättvisa och snabba asylprocesser i Europa. Människor som är på flykt måste snabbt identifieras med värdighet och respekt så att de kan söka asyl och få stöd i processen. Den tredje uppmaningen är att visa solidaritet mellan EU-länder, vilket innebär att ansvar för mottagandet kan delas upp på ett rättvis och praktiskt sätt mellan olika länder. Den fjärde uppmaningen är att erbjuda fler lagliga alternativ för flyktingar att komma i säkerhet i Europa, för att på så sätt förhindra farliga resor. Den femte uppmaningen är att skyddet till havs måste stärkas genom ökad sök- och räddningskapacitet, samt att det måste finnas säkra ställen att gå iland på. Den sjätte uppmaningen är att länder måste välkomna flyktingar då det leder till att människor som varit på flykt kan bygga upp sina liv snabbare om de får möjlighet att känna trygghet, har drägliga levnadsvillkor och att deras mänskliga rättigheter respekteras. Den sjunde och sista uppmaningen innebär att Europa måste ge stöd till länder över hela världen för att förebygga att människor gör desperata försök att resa till Europa.¹²⁵

I en nyligen publicerad forskning av Sol Pía Juárez, Helena Honkaniemi, Andrea C Dunlavy, Robert W Aldridge, Mauricio L Barreto, Srinivasa Vittal Katikireddi och Mikael Rostila i artikeln *Effects of non-health-targeted policies on migrant health: a systematic review and meta-analysis* behandlas sambandet mellan migrationspolitik och migranternas hälsa i höginkomstländer.¹²⁶ Resultatet visar att länder som inte tar hänsyn till hälsoaspekter och har en restriktiv migrationspolitik bidrar till att migranten påverkas negativt genom att det finns större risk för psykiska och fysiska hälsoproblem. Samtidigt belyser studien den problematik med att mänskliga rättigheter inte innehåller en enskild rättighet till hälsa utan att det därmed är andra rättigheter och åtgärder som stärker migrantens välmående. Studier visar även att restriktiv migrationspolitik inte bara bidrar till hälsorisker hos migranten utan också leder till

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ UNHCR, "UNHCR:s sju uppmaningar till nya Europaparlamentet", 2019, <https://www.unhcr.org/europeanelections/sv/>, besökt 2019-05-10.

¹²⁶ Juárez, Sol Pía, Honkaniemi, Helena, Dunlavy, Andrea C, Aldridge, Robert W, Barreto, Mauricio L, Katikireddi, Srinivasa Vittal och Rostila, Mikael, "Effects of non-health-targeted policies on migrant health: a systematic review and meta-analysis", *The Lancet Global Health*, Vol 7, upplaga 4, 2019, S. 1-2.

att andra mänskliga rättigheter undermineras i större utsträckning. För att uppnå en sund migrationspolitik krävs det att politiska intressen som innefattar fientliga ståndpunkter inte finns närvarande då det försämrar migrantens hälsa och mänskliga rättigheter. Studien framhäver vikten av att förbättra migrantens hälsa men lyfter också att det måste finnas en politisk vilja att göra det.¹²⁷

FN:s konvention om barnets rättigheter även kallad barnkonventionen har varit ratificerad av Sverige sedan 1990 och under 2020 ska den inkorporeras i svensk lag.¹²⁸ I artikel 22 fastslås att konventionsstater är skyldiga att vidta lämpliga åtgärder för att säkerhetsställa att barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting, erhålls lämpligt skydd och humanitärt bistånd. Detta oberoende av om barnet kommer ensamt eller tillsammans med sina föräldrar eller någon annan person. Barnet skall även ha möjlighet att åtnjuta alla rättigheter som finns fastslagna i barnkonventionen och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt. Det finns fyra grundläggande principer inom barnkonventionen vilka är artikel 1: ”Alla barn har samma rättigheter och lika värde”, Artikel 3: ”Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn”, Artikel 6: ”Alla barn har rätt till liv och utveckling” samt Artikel 12: ”Alla barn har rätt att få uttrycka sin mening och få den respekterad”.¹²⁹ Trots att barnkonventionen har stärkt barns status som rättighetsbärare ska det beaktas att det i denna studie framkom i det empiriska materialet att de fyra grundläggande principerna försumrades i respondenternas asylärenden. 2020 kommer en inkorporering av barnkonventionen att ske men det återstår att se vad det medför när det gäller att ensamkommande barn och ungdomars rättigheter i större utsträckning tillgodoses.

För att få en förståelse hur avgörande den nya gymnasielagen har varit för ensamkommande ungdomar är det viktigt att belysa vad som har hänt med de som inte omfattades av lagen. Expressen gjorde i februari 2019 ett reportage om ensamkommande ungdomar som inte har omfattats av den nya gymnasielagen. I reportaget beskriver de att många ungdomar har flytt till Frankrike som en sista utväg då förhållningsättet där skiljer sig från Sverige. I reportaget lyfts några ungdomars historier bland annat Reza som skildrar en berättelse där bara några dagar blev avgörande för hans framtid i Sverige. Han väntade på sitt första asylbeslut i 14 månader och 28 dagar, vilket medförde att han inte omfattades av den nya gymnasielagen

¹²⁷ Ibid, s. 14.

¹²⁸ Unicef, Hur många länder har skrivit under barnkonventionen” 2019, <https://unicef.se/fragor/hur-manga-lander-har-skrivit-under-barnkonventionen>, besökt 2019-05-11.

¹²⁹ FN:s konvention om barnets rättigheter även kallad Barnkonventionen, 1989.

som krävde att individen skulle ha väntat i 15 månader. Idag lever han därför under tuffa förhållanden i Paris. Najaf är en annan ensamkommande ungdom som inte heller omfattats av den nya gymnasielagen trots att han kom till Sverige före den 24 november 2015. Den stora mängden asylsökande medförde nämligen att han inte kunde registrera sig hos Migrationsverket förrän en vecka efter 24 november 2015. Detta orsakade att det kritiska datumet som den nya gymnasielagen har om att registrering måste ha skett innan den 24 november 2015 gjorde att Najaf inte omfattades av den nya gymnasielagen. I reportaget intervjuas även Elsa Hug som är en advokat med asylrätt som huvudområde och som arbetar i Paris. Hon beskriver vilken skillnad det är mellan svensk och fransk bedömning i asylärenden. I Frankrike är det inte regeringen som bestämmer utan det är domstolarna och deras praxis just nu är att inte utvisa till Afghanistan. Den skillnaden bli paradoxal eftersom båda länderna har tillgång till samma rapporter om säkerhetsläget från exempelvis UNHCR och EU:s asylkontor EASO, men trots det ser bedömningar i asylärenden olika ut.¹³⁰

I ett utkast till lagrådsremiss föreslår regeringen att den tillfälliga lagen skall fortsätta att gälla i Sverige till och med den 19 juli 2021. Lagändringen föreslås träda i kraft den 20 juni 2019. Som en följd till att den tillfälliga lagen förlängs föreslås vidare att den nya gymnasielagen ska skall upphöra att gälla den 20 januari 2025.¹³¹

Sedan den nya gymnasielagen har införts har det framkommit att lagen har juridiska brister och att det finns motstridiga lagtolkningar vilket har medfört en stor förvirring om samhällets ansvar för ensamkommande ungdomar som omfattats av den nya gymnasielagen.¹³²

Benhabibs idé om ett politiskt medlemskap där flyktingar har rätt att ställa moraliska krav är något som är väldigt aktuellt efter flyktingkrisen 2015 och konsekvenserna som har tillkommit efter det.¹³³ Sveriges restriktiva flyktingpolitik har medfört en asyllagstiftning som

¹³⁰ Eriksson, Thord, ”Nyss bodde han hos en familj i sala- nu sover Omid under en bro i Paris”, 2019-02-11, <https://www.expressen.se/nyheter/qs/nyss-bodde-han-hos-en-familj-i-sala-nu-sover-omid-under-en-bro-i-paris>, besökt 2019-05-11.

¹³¹ Utkast till lagrådsremiss, *Förläning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, <https://www.regeringen.se/491532/contentassets/ad8bb67e26ea4a58896ef8db13eccd0c/forlangning-av-lagen-om-tillfalligabegransningar-av-mojligheten-att-fauppehallstillstand-i-sverige.pdf>, besökt 2019-05-08, s. 1.

¹³² Flyktinggruppernas Riksråd, ”Yttrande om förläning av den tillfälliga lagen”, 2019-03-23 <https://www.farr.se/sv/om-farr/remissvar/1684-yttrande-om-foerlaengning-av-den-tillfaelliga-lagen>, besökt 2019-05-12.

¹³³ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizen*, s. 1.

inte respekterar flyktingars rättigheter. Detta medlemskap som Benhabib förespråkar skulle medföra att gränskontrollerna förvinner och människors rättigheter skulle respekteras oavsett om människor är medborgare eller inte. Rättigheter skulle tillgodoses genom att varje människa har rätt till rättigheter för att de är människor.¹³⁴ Benhabib lyfter fram att flyktingar och asylsökande måste få sina politiska rättigheter tillgodosedda men att staters suveränitet gör det komplext. För att människor som är på flykt alltid ska få sina rättigheter tillgodosedda bör det införskaffas ett politiskt medlemskap som alla människor har rätt till.¹³⁵ Benhabib utvecklade redan under början av 2000-talet sin teori om att stärka flyktingars och asylsökandes rättigheter och därmed människovärde, mycket har hänt sedan dess inom flyktingpolitiken, då allt fler länder bryter mot mänskliga rättigheter skulle det behövas starkare åtgärder för att skydda människor. Därmed är det ultimata att den moraliska dimensionen får en större inverkan så att stater inte kan bortse från hur människor påverkas av att deras rättigheter fråntas när det blir flyktingar eller asylsökande. En stats egenintresse och främlingsfientlighet får aldrig gå så långt att landet lagstiftar bort flyktingars och asylsökandes människovärde.

Därmed är det fundamentalt att människovärdet blir normgivande och stärks universellt för att flyktingar och asylsökande måste ses som människor som har rätt till att bli behandlade med lika respekt. Således är det viktigt att Sveriges politiker som har infört den restriktiva flyktingpolitiken som har resulterat i begränsad asyllagstiftning tar ett steg tillbaka och reflekterar över människovärdet och det som står fastslaget i artikel 1 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap”. Detta är ett universellt erkännande av människors inneboende värde, men det är även ett erkännande av den moraliska dimensionen.

¹³⁴ Benhabib, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, s. 1.

Källförteckning

Elektroniska källor

CSN, ”För dig som är flykting eller god man för ensamkommande barn”, 2019-05-03, https://www.csn.se/bidrag-och-lan/for-din-situation/utlandsk-medborgare/ny-i-sverige/for-dig-som-ar-flykting-eller-god-man-for-ensamkommande-barn.html#expand:svid10_47df78271623dce716b49f, besökt, 2019-05-02.

Eriksson, Thord, ”Nyss bodde han hos en familj i sala- nu sover Omid under en bro i Paris” 2019-02-11, <https://www.expressen.se/nyheter/qs/nyss-bodde-han-hos-en-familj-i-sala-nu-sover-omid-under-en-bro-i-paris>, besökt 2019-05-11.

Flyktinggruppernas Riksråd, ”Yttrande om förlängning av den tillfälliga lagen” 2019-03-23, <https://www.farr.se/sv/om-farr/remissvar/1684-yttrande-om-foerlaengning-av-den-tillfaelliga-lagen>, besökt 2019-05-12.

Lagrådsremiss, *Särskilt ömmande omständigheter*, 2014-03-20, <https://www.regeringen.se/49bb6a/contentassets/670e7e6f346e45e1b4a10baea5e1c6b3/sarskilt-ommande-omstandigheter>, besökt 2019-03-02.

Lagrådets yttrande, 2018-03-28, <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/lagradet-attachments/Ny%20resegarantilag.pdf>, besökt 2019-03-03.

Lunds universitet ”Informerat samtycke” 2019-02-25, <https://www.forskningsetik.lu.se/forskningsetisk-information/informerat-samtycke>, besökt 2019-02-12.

Migrationsverket, “Om: Pressrum: Nyhetsarkiv”, 2019-01-09, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2019/2019-01-15-Over-5-000-har-hittills-fatt-uppehallstillstand-enligt-nya-gymnasielagen.html>, besökt 2019-05-01.

Migrationsverket, Årsredovisning 2015 Migrationsverket, 2016-02-22, <https://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871593f89/1485556210405/Årsredovisning%202015.pdf>, besökt 2019-03-20.

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, *En ny möjlighet till uppehållstillstånd. Vilka omfattas av den nya gymnasielagen?*, 2018-07-03 <https://sweref.org/wp-content/uploads/2018/08/Informationsmaterial-en-ny-mojlighet-till-uppehallstillstand-2.pdf>, besökt 2019-04-01.

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, "Gymnasielagen" 2018-10-15, <https://sweref.org/gymnasielagen/>, besökt 2019-03-17.

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, "Invändningar mot den tillfälliga lagen", 2016-06-21, <https://sweref.org/invandningar-mot-den-tillfalliga-lagen/>, besökt 2019-03-02.

Rädda barnen, "Den tillfälliga asyllagen är omänsklig-skrota den!" 2017-04-06, <https://press.raddabarnen.se/news/den-tillfaelliga-asyllagen-aer-omaenskelig-skrota-den-298193>, besökt 2019-03-01.

Svenska Dagbladet, "Bilderna på Alan påverkade världen", 2016-09-02, <https://www.svd.se/bilden-pa-alan-paverkade-varlden>, besökt 2019-03-14.

SVT Nyheter/väst, "Lärarna kritiska mot den nya gymnasielagen", 2019-04-08, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/nya-gymnasielagen-kanns-helt-orimligt>, besökt 2019-05-05.

UNHCR, "UNHCR:s sju uppmaningar till nya Europaparlamentet", 2019, <https://www.unhcr.org/europeanelections/sv/>, besökt 2019-05-10.

UNHCR, "UNHCR:s sju uppmaningar till nya Europaparlamentet", 2019-04-16, <https://www.unhcr.org/neu/se/25603-unhcrs-sju-uppmaningar-till-det-nya-europaparlamentet.html>, besökt 2019-05-10.

Unicef, "Hur många länder har skrivit under barnkonventionen", <https://unicef.se/fragor/hur-manga-lander-har-skrivit-under-barnkonventionen>, besökt 2019-05-11.

Utkast till lagrådsremiss, *Förläning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, <https://www.regeringen.se/491532/contentassets/ad8bb67e26ea4a58896ef8db13eccd0c/forlaning-av-lagen-om-tillfalligabegransningar-av-mojligheten-att-fauppehallstillstand-i-sverige.pdf>, besökt 2019-05-08.

Folkrättsliga dokument

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, 1948.

Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter, 1989.

Konvention angående flyktingars rättsliga ställning, 1951.

Lagar

SFS 2016:752. Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2005:716. Utlänningslag. Stockholm: Justitiedepartementet.

Tryckt material

Benhabib, Seyla, *The right of others, Aliens, Residents and Citizens*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Beskow, Linda, *Humanitära konsekvenser av den tillfälliga utlänningslagen*, Röda Korset, Billes Tryckeri AB, 2018.

Bradby, Hannah, Liabo, Kristin, Ingold, Anne och Roberts, Helen, "Visibility, resilience, Vulnerability in young migrants", *Health: An interdisciplinary Journal for the Social Study of Health Illness and Medicine*, 2017.

Habermas, Jürgen, "The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights", in *Metaphilosophy*, LL Blackwell Publishing Ltd, Vol. 41, No. 4, 2010.

Juárez, Sol Pía, Honkaniemi, Helena, Dunlavy, Andrea C, Aldridge, Robert W, Barreto, Mauricio L, Katikireddi, Srinivasa Vittal och Rostila, Mikael, "Effects of non-health-targeted policies on migrant health: a systematic review and meta-analysis", *The Lancet Global Health*, Vol 7, 4. uppl., 2019.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2015.

Lundberg, Anna: Management of "the unaccompanied." In search of a right-based approach in the context of Swedish "crisis politics". I *Research Handbook on child migration*, Jacqueline Bhabha, Jyothi Kanics och Daniel Senovilla Hernandez (red) 260-278. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2018.

Lundberg, Anna och Lind, Jacob, *Technologies of displacement and children`s right to asylum in Sweden. Human Rights Review*, Vol. 18, nr 2 (2017) s. 189-208. DOI: 10.1007/s1242-016-0442-2.

May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, 2. uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2013.

Namli, Elena, *Human Rights as Ethics, Politics and Law. Acta Universitatis Upsaliensis*, Uppsala, 2014.

Rosengren, Karl-Erik och Arvidson, Peter, *Sociologisk metodik*, 5:3. Uppl., Liber AB, Malmö, 2010.

Wernesjö, Ulrika: *Conditional Belonging: Listening to Unaccompanied Young Refugees Voices*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2014.

Wikrèn, Gerhard och Sandesjö, Håkan, *Utlänningslagen med kommentarer*, 11:1. Uppl., Wolters Kluwer Sverige AB, 2017.

Offentligt tryck

Proposition 2004/05:170, *Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden.*

Proposition 2013/14:216, *Särskilt ömmande omständigheter.*

Proposition 2015/16:174, *Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.*

Proposition 2017/18:252, *Extra ändringsbudget för 2018-Ny möjlighet till uppehållstillstånd.*

Statens offentliga utredningar 2017:12, *Utredningen om migrationsmottagandet 2015, Att ta emot människor på flykt.*

Bilaga 1 - Frågor till respondenterna

Inledande frågor;

Ålder?

I vilket land är du född i?

När kom du till Sverige?

Hur gammal var du när du kom till Sverige?

Vart är du bosatt just nu?

Intervjuns fem centrala frågor;

Hur har din boendesituation sett ut under din asylprocess?

Hur såg din första 15 månader ut i Sverige?

Hur upplever du att din asylprocess varit?

Hur ser ditt liv ut idag när du fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen?

Finns det något som du tycker skulle kunna förbättras inom den svenska asylprocessen och lagstiftningen?

Finns det något som du vill tillägga?

Bilaga 2¹³⁶

Information till deltagare i studie om den nya gymnasielagen.

Du har blivit utvald att delta i en studie som handlar om den nya gymnasielagen. Det är viktigt att du tar del av informationen nedan så du får en förståelse för syftet med intervjun du kommer att delta i.

Vad är syftet med studien?

Syftet med intervjun är att undersöka vilka effekter som den nya gymnasielagen har gett på ensamkommande ungdomar som blir till underlag för en etisk granskning av den nya gymnasielagen.

Varför har du blivit utvald?

Du har blivit utvald för att du fått beviljat uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen som trädde i kraft 2018.

Studiens konfidentiellt och anonymitet?

Den information som samlas in om dig under intervjun kommer att behandlas strikt konfidentiellt. Du kommer i studien att benämnas med ett fiktivt namn och därmed kommer det inte gå att identifiera dig.

Deltagande

Denna studie är frivillig och det är helt upp till dig om du vill medverka. Bestämmer du dig för att inte delta så behöver du inte uppge någon särskild anledning. Du kan även under hela intervjun avbryta din medverkan.

Vad kommer hända om du väljer att delta?

Väljer du att delta i studien kommer du bli inbjuden till en intervju med mig. Intervjun kommer att pågå cirka 30min. Där kommer du få svara på frågor rörande din asylprocess och hur du upplever den nya gymnasielagen.

Vilka fördelar finns det genom att delta?

Genom att delta så kommer informationen du lämnar hjälpa till att skapa en förståelse till vilka effekter som den nya gymnasielagen gett på ensamkommande ungdomar och hur du upplever att din asylprocess har varit. Därmed kommer det ge en realistisk infallsvinkel till studiens etiska granskning av den nya gymnasielagen.

Samtycke till medverkan i studien.

Då intervjun är frivillig är det viktigt att du som deltagare samtycker till att medverka i studien. Innan intervjun börjar kommer jag att fråga om ett samtycke och om det är okej att jag spelas in intervjun.

¹³⁶ Mallen är utformad utifrån det riktlinje som finns på;
<https://www.forskningsetik.lu.se/forskningsetisk-information/informerat-samtycke>, besökt 2019-02-12